

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd
Institut komunikačních studií a žurnalistiky
katedra mediálních studií

PETR ADAM

Jan Drda a jeho novinářská činnost v letech 1945 - 1970

vedoucí práce: Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

magisterské studium

letní semestr 2007

obor mediální studia

SCHVÁLENO

Teze diplomové práce

Univerzita Karlova v Praze		
Fakulta sociálních věd		
Došlo dne:	- 6 -02- 2006	
Č.j. 1458	Příloh. 2	Škartační heslo:
Přiděleno	HK	

Jméno studenta: Petr A d a m

Studijní obor: Mediální studia

Semestr: V.

Název práce: Jan Drda a jeho novinářská činnost v letech 1945 – 1970

Cíl práce: Zařadit Jana Drdu do kontextu české žurnalistiky 40. a 50. let a pokusit se zjistit vztah mezi jeho politickou angažovaností, zaměřením (obsahem) listu a Drdovou novinářskou činností.

Základní vymezení tématu: Práce se výhradně zaměří na novinářskou činnost spisovatele Jana Drdy, který ve druhé polovině čtyřicátých a v padesátých letech dvacátého století patří mezi významné postavy české žurnalistiky. Časové vymezení zkoumaného tématu spadá od doby po konci druhé světové války, kdy se po vstupu do KSČ Drda začal aktivně a výrazně politicky angažovat. Končí závěrečným obdobím jeho života, které strávil po invazi vojsk Varšavské smlouvy na počátku normalizace v nemilosti vládnoucího režimu.

Jednotlivá období působení Drdy ve vybraných periodicích (Práce, Lidové noviny, Literární noviny, Nový život, Svět práce) budu analyzovat ze dvou rovin. Jednak se pokusím popsat Drdovu pozici v oficiálních politicko-mocenských strukturách a z ní vyplývající možný vliv na zkoumané listy. Dále budu rozebírat Drdovu novinářskou tvorbu v jednotlivých obdobích.

Metoda práce: Historická a tématická analýza. Tématickou analýzu provedu na vybraném vzorku zkoumaných periodik (každý čtvrtý měsíc).

Při historické analýze použiji dosud nezpracovanou pozůstalost Jana Drdy v archivu Památníku národního písemnictví. Jako další zdroj uplatním vzpomínky Drdových současníků a odborné historické práce o stavu československé kulturní scény v padesátých letech minulého století.

Předpokládaná struktura práce:

- 1) Úvod, zdůvodnění výběru tématu, literatury a pramenů
- 2) Charakteristika situace a postavení československé žurnalistiky v letech 1945-1948 a 1948-1968
- 3) Ranná žurnalistická léta Jana Drdy (1938-1945)
- 4) Politická angažovanost Jana Drdy v orgánech KSČ a Svazu československých spisovatelů
- 5) Žurnalistické působení Jana Drdy
 - a) v deníku Práce (1945-1948)
 - b) v deníku Lidové noviny (1948-1952)
 - c) v měsíčníku Nový život a spolupráce s týdeníkem Literární noviny (1952 až počátek šedesátých let)
 - d) v týdeníku Svět práce (1969-1970)
- 6) Tématický rozbor Drdovy novinářské činnosti v jednotlivých periodicích
- 7) Závěr

Seznam základních pramenů a literatury:

Fond ministerstva informací a osvěty. Státní ústřední archiv, Praha.

Pozůstalost Jana Drdy. Památník národního písemnictví, Praha – detašované pracoviště Staré Hrady.

Lidové noviny, list Svazu československých spisovatelů (Syndikátu českých spisovatelů), roč. 1956 – 60.

Literární noviny, týdeník pro kulturně politické a ekonomické otázky, roč. 1952 – 70.

Nový život, měsíčník Svazu československých spisovatelů pro soudobou literaturu a kritiku, roč. 1949 – 59.

Práce, deník Revolučního odborového hnutí, roč. 1945 – 1948.

Svět práce, týdeník Ústřední rady odborů, roč. 1969 – 1970.

Adam, P.: Lidové noviny 1948-1952. Bakalářská práce na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Vedoucí bakalářské práce Barbara Köpplová.

Černý, V.: Paměti III (1945-1972). Atlantis, Brno 1992.

Černý, V.: Tvorba a osobnost. Odeon, Praha 1992.

Dokoupil, D.: Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000, Host, Brno a Votobia, Olomouc 2000.

Drda, J.: Horká půda. Praha, 1955.

Drda, J.: Listy z Norimberka. Praha, 1946.

Hrubý, P.: Osudné iluze: čeští spisovatelé a komunismus 1917-1987. Ježek, Rychnov nad Kněžnou 2000.

Jungmann, M.: Literárky – můj osud. Atlantis, Brno 1999.

Kaplan, K.: O cenzuře v Československu v letech 1945-1956. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1994.

Kaplan, K., Kosatík, P.: Gottwaldovi muži. Paseka, Praha a Litomyšl 2004.

Kaplan, K.: Kádrová nomenklatura 1948-1956. Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, Praha 1992.

Kosatík, P.: Fenomén Kohout. Paseka, Praha a Litomyšl 2001.

Kosatík, P.: Ferdinand Peroutka – pozdější život (1938-1978). Paseka, Prha a Litomyšl 2000.

- Křivánková A., Vartál, J.: Dějiny československé žurnalistiky IV. Novinář, Praha 1989.
- Kusák, A.: Kultura a politika v Československu 1945-1956, Torst, Praha 1998.
- Knapík, J.: Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948 – 1953. Nakladatelství Libri, Praha 2002.
- Kvapík, J.: Únor a kultura: sovětizace naší kultury 1948-1950. Libri, Praha 2004.
- Peroutka, F.: Mluví k vám Ferdinand Peroutka. Argo, Praha 2003.
- Píša, A. M.: Stopami prózy: studie a stati. Československý spisovatel, Praha 1964.

Jméno konzultanta: Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

(svým podpisem potvrdí, že souhlasí se spoluprací na tématu, schvaluje základní teze a ve stanoveném termínu odevzdá posudek na práci)

Datum: 6. února 2006

Podpis studenta:

Podpis konzultant:

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů.

V Praze dne 18. května 2007

Petr Adam

Jan Drda a jeho novinářská činnost v letech 1945 – 1970

1. ÚVOD.....	8
2. CHARAKTERISTIKA A POSTAVENÍ ČESKÉ ŽURNALISTIKY V LETECH 1945 – 1948 A 1948 – 1968	10
2. 1 Poválečné období – kultura jako zbraň.....	10
2. 2 Administrativní a hospodářská omezení ve vydávání tisku.....	11
2. 3 Únor 1948 ve znamení Akčních výborů.....	12
2. 4 Ostrý kurs nové stranické kulturní politiky	15
2. 5 Uvolnění poměrů v poststalinové éře.....	17
2. 6 Další liberalizace v šedesátých letech.....	19
3. OSOBNÍ A LITERÁRNÍ ŽIVOT JANA DRDY.....	22
3. 1 Příbramské dětství	22
3. 2 Válečná léta v Praze	23
3. 3 Krátký náhled na Drdův literární vývoj.....	25
4. POLITICKÁ ANGAŽOVANOST JANA DRDY.....	27
4. 1 Vstup do strany – láska k chudým, nebo morálka malého zlodějíčka?	27
4.2 V čele Svazu československých spisovatelů	28
4.3 Zástupce spisovatelské obce mezi stranickými špičkami	32
4.4 Drdova kariéra jako zdroj hmotného zabezpečení.....	33
4.4.1 Drdův literární domov na Dobříši.....	35
5. ŽURNALISTICKÁ KARIÉRA JANA DRDY.....	38
5.1 Jan Drda v deníku Práce	38
5.2 Jan Drda v deníku Lidové (Svobodné) noviny	40
5.2.1 Převzetí listu v únorových dnech 1948.....	41
5.2.2 Svědectví o Drdově řízení Lidových novin	44
5.2.3 Ztrátové hospodaření jako příčina zániku Lidových novin	46
5.3 Drdův vliv na Literární noviny a další listy Svazu československých spisovatelů.....	50
5.3.1 Drdovo působení v Literárních novinách	51
5.3.2 Drdovo působení v měsíčníku Nový život a týdeníku Nová doba	53
5.4 Drdova šedesátá léta – postupné uvolnění a tvrdé prozření.....	54
5.4.1 Drda v týdeníku Svět práce	57
5.4.2 Poslední měsíce Drdova života.....	58
6. TÉMATICKÝ ROZBOR DRDOVY NOVINÁŘSKÉ ČINNOSTI	60
6.1 Poláčkův nástupce při psaní soudniček	60
6.2 Drdovo filmové zpravodajství a zachycení Norimberského procesu	62
6.3 Šéfredaktorské úvodníky v Lidových (Svobodných) novinách.....	64
6.4 Komentátor a autor reportáží v Literárních novinách.....	66
6.5 Poslední texty pro Svět práce	69
7. ZÁVĚR.....	71

ENGLISH SUMMARY.....	73
PRAMENY A LITERATURA	74
PŘÍLOHY	76

1. Úvod

Ve výčtu významných osob, které ovlivnily vývoj české žurnalistiky bývá často opomíjen. Při vyslovení jména Jana Drdy se nejčastěji zmiňuje jeho spisovatelská činnost, kvůli níž si získal v české společnosti největší věhlas. Autor románu *Městečko na dlani*, sbírky povídek *Němá barikáda*, nebo scénáře k filmu *Hrátky s čertem* ale skrýval za touto nejviditelnější částí svojí osobnosti také bohatou dráhu novináře.

V učebnicích a odborných pracích bývá spojován s jedním z nejtemnějších období, jakým česká žurnalistika během minulého století prošla. Drda načerpal první novinářské zkušenosti již v období před druhou světovou válkou, ale významnou roli sehrál až při poválečném nástupu komunistů k moci. Po únorovém převratu v roce 1948 se přimkl k nové vládnoucí síle a díky tomu rychle vystoupal vzhůru i v oficiální mocenské struktuře, kde se udržel až do začátku šedesátých let.

Od únorových dní ustoupila jeho spisovatelská tvorba ustoupila do pozadí a začal se víc věnovat žurnalistické činnosti, v níž však svůj spisovatelský talent už naplno zahalil dogmatickými postoji. V žurnalistické sféře se Drda uplatnil nejčastěji jako vedoucí funkcionář, či člen redakčních rad několika listů. Nad stavem české žurnalistiky si udržoval vliv nejdříve jako šéfredaktor *Lidových novin*, současně se propracoval i na post předsedy Československého svazu spisovatelů, pod něhož po zániku *Lidových novin* spadalo vydávání *Literárních novin* a několika dalších periodik. Nemůžeme opomenout ani jeho vrcholnou politickou kariéru, která zahrnovala dvanáctileté poslanecké působení v Národním shromáždění i členství v Ústředním výboru Komunistické strany Československa.

S ráznou kritikou vládnoucí ideologie přišel Drda na sklonku svého života. Po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968 se postavil do přímé opozice proti nastupujícímu normalizačnímu režimu. Za to byl zbaven všech funkcí a postaven na černou listinu. Přerodu z loajálního zastávce vládnoucího režimu na nežádoucí osobu, která prozřela ze svých iluzí o komunismu, se postavila do cesty Drdova smrt v listopadu 1970.

Na Drdovu rozporuplnost v dějinách české kulturní politiky jsem narazil již při zpracovávání své bakalářské práce na téma Lidové noviny 1948 – 1952. Cílem mé diplomové práce bylo zaměřit se výlučně na Drdovo postavení v oblasti kulturní politiky, které se úzce prolínalo s jeho žurnalistickou činností a zasadit ho do kontextu historicko-politických souvislostí a poskytnout tak co nejkomplexnější pohled na Drdovo postavení a vliv na tehdejší kulturní scénu.

V české literatuře dosud o Drdovi nevyšla žádná ucelená kritická biografie. Při historické analýze jsem proto spoléhal především na dva zdroje. Prvním byla zpracovaná spisovatelova pozůstalost v Památníku národního písemnictví. Tu tvoří především rozsáhlá Drdova korespondence přijatá i odeslaná. Kvůli platnosti nového zákona o archivnictví mi již nebyl umožněn přístup do fondu Svazu československých spisovatelů, použil jsem tedy alespoň poznatky, které sem z něj získal ještě před čtyřmi lety.

Dál jsem pak čerpal z odborných i populárně-historických prací, které se věnují klíčovým událostem z let Drdova působení. Nejcenějším zdrojem informací z kulturní politiky konce čtyřicátých a padesátých let jsou práce Jiřího Knapíka, které jsem konfrontoval především s knihami Alexeje Kusáka a Karla Kaplana.

Jako další cenný zdroj jsem při tvorbě mé diplomové práce použil monografie a memoáry Drdových současníků, z nichž se dá objasnit pozadí mnoha jeho životních kroků a rozhodnutí. Z těchto publikací bych vyzdvihl především paměti Jana Pilaře Sluneční hodiny, či soubor kritických návratů ke kultuře padesátých a šedesátých let z pera někdejšího šéfredaktora Literárních novin Milana Jungmanna.

Tématickou analýzu Drdových textů jsem učinil na základě vybraného vzorku, do kterého jsem zahrnul vydání z každého čtvrtého měsíce ve zkoumaných periodicích uvedených v seznamu použité literatury. Reportáže z Norimberského procesu a z cesty po Jižní Americe pod názvem Horká půda jsem zkoumal z jejich souborného knižního vydání.

2. Charakteristika a postavení české žurnalistiky v letech 1945 – 1948 a 1948 – 1968

2.1 Poválečné období – kultura jako zbraň

Krátce po osvobození Československa bylo zřejmé, že rychlý návrat zpátky do poměrů z předválečných let už nebude možný. O budoucí dělbě moci nebylo v květnových dnech roku 1945 ještě rozhodnuto, ale komunisté si zvlášť uvědomovali důležitost ovládnutí kulturní oblasti.

Z poválečných dějin vyšli představitelé kultury jako hrdinové. Oproti politikům působili před národem jako morálně silnější skupina. „Publikum si vkládalo do jejich děl vzniklých během okupace aktuální smysl podle svého dohadu a své touhy,“ vysvětlil ve svém spisu *Kapitoly z české poetiky* Jan Mukařovský.¹

Právě kulturní hodnoty a kulturní tvůrce se komunisté rozhodli aktivně zapojovat do své činnosti. Jejich ideály byly v širší společnosti vydávány za kontinuální vyústění národního osudu. Pozitivně zdůrazňování se objevovalo v souvislosti s myšlenkami slovanství, velmi často se vyskytovaly odkazy na husitství, v úctě a respektu byl zachováván odkaz Masaryka a dosavadní dílo Beneše. Taková strategie slavila úspěch a komunistické straně získávala další příznivce.²

Vedoucí levicová síla na politickém spektru postupně získala podporu převážné části společnosti. Přechod rozhodujícího počtu umělců do levicového tábora byl enormní. Už v roce 1946 před volbami do Národního shromáždění se objevilo za májovým poselstvím kulturních pracovníků českému lidu celkem 843 podpisů. Mezi nimi nechyběl ani ten Drdův.

Komunisté získali před prvním volebním testem do rukou silnou zbraň. „Hrdě se hlásíme k ideám strany, která dovedla národu ukázat cestu, když šlo o jeho bytí a nebytí: manifestujeme svou věrnost a svůj obdiv straně, která byla tmelem národní jednoty v boji, která byla tmelem národní jednoty v boji, jemuž obětovala krev svých nejlepších příslušníků.

¹ Mukařovský, Jan: *Kapitoly z české poetiky I*. Praha, 1948, s. 240

² Kusák, Alexej: *Kultura a politika v Československu 1945 – 1953*. Torst, Praha 1998, s. 170

Jsme hrdi na to, že patříme ke Komunistické straně Československa, která dnes soustřeďuje nejmohutnější a nejlepší síly národa,³ dávali umělci najevo, komu patří jejich podpora. I to byl jeden z důležitých podpůrných momentů, po němž v posledním svobodném hlasování před únorovým pučem v roce 1946 získala Gottwaldova strana 36 procent hlasů. Kultura se vedle ostatních průmyslových oblastí vlastně stala také znárodněným oborem.

Iluzi možného skloubení zásad prvorepublikové demokracie s pozvolným přechodem k socialismu propadli mnozí demokraticky orientovaní intelektuálové včetně Ferdinanda Peroutky, v pozdějších letech hlavního Drdova ideologického oponenta. „Žilami této strany proudí nová krev, krev drobného, normálního českého člověka,⁴“ napsal Peroutka v květnu 1946 v měsíčníku Dnešek. S přibližujícím se komunistickým pučem však jeho kritika komunismu rostla.

I protikomunistická opozice ztratila schopnost odkrýt pravé cíle svého hlavního rivala na československé politické scéně a smířila se s nastoupenou specifickou cestou k socialismu. Využití kultury k mocenským zájmům bylo po volbách v roce 1946 fakticky splněno. Jako jednoznačně nejsilnější strana v zemi komunisté obsadili klíčové pozice ve státní správě.

2. 2 Administrativní a hospodářská omezení ve vydávání tisku

V rámci všeobecně uplatňované myšlenky národní jednoty se postupovalo i v otázce další budoucnosti tisku. Návrhů na vydávání novin a časopisů se objevily po osvobození stovky. V dané politické situaci nebylo možné, aby vycházelo tak velké množství titulů periodického tisku jako v období předmnichovské republiky.⁵

³ Kusák, Alexej: Kultura a politika v Československu 1945 – 1953. Torst, Praha 1998, s. 175

⁴ Kusák, Alexej: Kultura a politika v Československu 1945 – 1953. Torst, Praha 1998, s. 200

První zásah do struktury periodického tisku přišel dva dny po osvobození země. Na příkaz ministerstva vnitra musely přestat vycházet všechny „denní listy, vycházející za nesvobody. Vydávat se smějí pouze listy sociálně demokratické, národně socialistické, lidové a komunistické, přičemž nesmí používat stejné názvy jako v dobách okupace.“⁶

Ministerstvo informací následně vyřešilo budoucnost novin nařízením, že již nesmějí být vlastněny soukromými osobami do vydání nového tiskového zákona. Ten však do února 1948 už nevznikl.

Dalším účinným nástrojem, jímž šlo regulovat počet vydávaných periodik, se stala ekonomická restrikce. Rozhodující úlohu v hospodaření s papírem pro tisk dostal na starost Tiskový odbor ministerstva informací, do jehož kompetence na základě vyhlášky ministerstva průmyslu z 15. června 1945 tato sféra spadala.

V době od 1. prosince 1945 mohly vycházet pouze ty listy, jejichž vydávání vzal úřad ministra Václava Kopeckého na základě nové žádosti na vědomí s tím, že v kompetenci tohoto komunistického funkcionáře a jeho podřízených bylo - v zájmu úsporného hospodaření s papírem - rozhodnout o nákladu, rozsahu listu i jeho periodicitě. I to mohlo nepřímo sloužit jako záminka k likvidaci ideologicky nepohodlných periodik.⁷

2. 3 Únor 1948 ve znamení Akčních výborů

Výraznou proměnou prošla struktura tisku až po nástupu komunistů k moci v únoru 1948. Po přijetí demise ministrů některých nekomunistických stran prezidentem republiky potřeboval nastupující režim opět výraznou podporu kulturních osobností. Nejsnadnějším způsobem, jak přenést jejich názory mezi běžné obyvatele, se stal pochopitelně tisk.

Na stránkách Svobodných novin (v rámci oslav 3. výročí osvobození republiky zpátky pak následně přejmenovaných Lidové noviny) se 25. února 1948 objevilo svolání Kupředu,

⁵ Křivánková, A., Vartál, J.: Dějiny československé žurnalistiky IV. Novinář, Praha 1989, s. 43

⁶ Fond ministerstva informací, karton 84. Státní ústřední archiv, Praha.

zpátky ni krok. V první vlně ho podepsalo 170 činitelů české kultury, kteří se plně postavili za projekt nové Gottwaldovy vlády.

Zásadní roli v převratných změnách sehrály tzv. Akční výbory, jejichž vznik podpořil přímo Gottwald. Chyběla jim sice jakákoliv zákonná opora (stačit muselo zastřešení pod Ústředním akčním výborem Národní fronty), ale s jejich pomocí provedla nově nastupující garnitura rychlé personální čistky.

V této fázi Drda získal první významný post. Byl zvolen předsedou kulturní komise Ústředního akčního výboru. „Musíme kulturním pracovníkům zaručit, aby všichni ti, kdo se podílejí na vytváření a distribuci kultury, byli lidé národu věrní. Jsme povinni střežit mravní i politickou čistotu a pokrokovou linii našeho kulturního života,“⁸ prohlásil na ustavující schůzi tohoto orgánu.

Tato rétorika se proměnila v následující opatření. Přimo 25. února 1948 bylo vyloučeno ze Svazu českých novinářů sedmnáct publicistů, kteří byli nejvíc známí svým protikomunistickým postojem. Ze Svobodných (Lidových) novin, na jejichž převzetí se Drda připravoval, šlo o Ferdinanda Peroutku a Edvarda Valentu. Ústřední akční výbor vyzval přímo na stránkách Svobodných novin další akční výbory, „aby zamezily ve všech listech vycházejících v okruhu jejich působnosti onen škodlivý a nenovinářský způsob psaní a aby oznámily Svazu českých novinářů jména reakčních a rozvratných novinářů.“⁹

Přesné dopady na personální složení redakcí nelze vyčíslit. Konečné statistiky činnosti akčních výborů se nevedly. Odhadovat počty propuštěných pracovníků lze na stovky, neboť v tomto období bylo zaznamenáno 400 případů rozvázání pracovního poměru z umělecké instituce, či vyloučení ze stavovských organizací, jakým byl Syndikát českých novinářů, nebo Svaz československých spisovatelů.¹⁰

⁷ Křivánková, A., Vartál, J.: Dějiny československé žurnalistiky IV. Novinář, Praha 1989, s. 43

⁸ Knapík, Jiří: Únor a kultura. Libri, Praha 2004, s. 23

⁹ Svobodné noviny, 26. 2. 1948, s. 2

¹⁰ Knapík, Jiří: Únor a kultura. Libri, Praha 2004, s. 23

Jasná redukce byla patrná na počtu vydávaných novin a časopisů. V období krátce po únoru 1948 bylo zastaveno hned 350 titulů, které „podporovaly reakci.“ Nekomunistické listy mohly sice vycházet dál, ale musely upravit složení redakcí podle nařízení akčních výborů. Nekomunistické politické listy s delší periodicitou však zanikly, stejný osud potkal kulturní časopisy a revue v průběhu let 1948 – 1949.

Mezi první oběti těchto čistek se zařadil Peroutkům Dnešek, navazující na prvorepublikovou Přítomnost. Jeho vydávání bylo bez milosti zastaveno. Národně socialistické časopisy Sobota a Slovo pracujících potkal totožný osud.

Sociálnědemokratický deník Právo lidu v důsledku kopíroval osud svého vydavatele, který byl pohlcen komunistickou stranou – formálně sice nezanikl, ale sloučil se s Rudým právem. Další periodikum sociální demokracie Nový den vycházelo dál pod zkráceným názvem Den. Vydávání Svobodného slova převzal akční výbor komunistům poplatné Československé strany socialistické. Rovněž lidovecký akční výbor, který se udržel v Národní frontě, mohl dál vydávat Lidovou demokracii.¹¹

Komunistická strana se navíc rozhodla vytvořit regionální síť vlastních tiskových orgánů. V Ostravě začala vycházet Nová svoboda, v Brně Rovnost a v Plzni Pravda. Deník stejného názvu se stal oficiálními novinami slovenských komunistů. Kromě nich pokračovaly ve své činnosti i odborářská Práce a mládežnická Mladá fronta.

Opět došlo k posílení pravomocí ministerstva informací. Vydávání periodického tisku bylo upraveno řadou vyhlášek. Zásadní význam měla především vyhláška ministra informací a místra průmyslu č. 696 z 19. dubna 1948 o hospodaření s papírem při vydávání časopisů, která stanovila, že tiskař smí tisknout časopis pouze v případě, že mu vydavatel předloží povolení k tisku vydané ministerstvem informací.¹²

¹¹ Křivánková, A., Vartál, J.: Dějiny československé žurnalistiky IV. Novinář, Praha 1989, s. 80

¹² Křivánková, A., Vartál, J.: Dějiny československé žurnalistiky IV. Novinář, Praha 1989, s. 100

Zamyšlení nad radikální proměnou poměrů a likvidací nepohodlných oponentů dokumentuje ukázka z textu „Závěť Františka Halase“, kterou na základě rozhovorů s básníkem a poválečným předsedou Syndikátu českých spisovatel sepsal před jeho smrtí v roce 1949 historik umění a kritik Jindřich Chaloupecký. „Dříve, než jsme si mohli uvědomit, co se tu děje, změnil se okolo nás nejen celý svět hmotný, ale i duchovní. Lidé, které nikdy nikdo nebral vážně, všelijací ti ctižádostivci, jakých vždy je v kulturním životě mnoho, získali rozhodující tribuny a úřady. Namísto rozrůzněné a náročné kultury nastoupilo něco neuvěřitelně chudého, monotónního a nízkého. Jak to bylo možné?“¹³ popisoval Halas své nepříjemnému prožření..

2. 4 Ostrý kurs nové stranické kulturní politiky

Celá kulturní politika se po únoru 1948 dostala pod tzv. ostrý kurs. Přímé vykonávání stranické politiky uplatňovala vládnoucí garnitura prostřednictvím nově zřízených uměleckých a tvůrčích svazů. Ty se měly stát jakousi „převodovou pákou“, která měla implantovat stranické směrnice mezi členy uměleckých center.¹⁴

Kritéria pro vstup do těchto svazů se radikálně zostřila. V prosinci navrhl Drda způsob, jak vyčistit umělecké organizace o ideologicky nevhodná jména z předúnorových dob. V seznamech umělců se už nemělo škrtat, nýbrž vedoucí představitelé jednotlivých oborových organizací dostali za úkol vytvořit úplně nové seznamy spolehlivých kádrů. Kdo se na nich neobjevil, nemohl se jako spisovatel, malíř, či skladatel živit. Poměr u spisovatelské organizace to v řechi čísel vypadal následovně: 1284 jmen se dostalo na seznam osob, jejichž členství bylo doporučeno, u 176 se ještě mělo zvážít a 215 zůstalo mimo skupinu „vyvolených“.¹⁵

Řídícím článkem v procesu řízení kulturní politiky se stalo Kulturní a propagační oddělení Ústředního výboru KSČ. To strana zřídila již v roce 1945 a uložila mu dbát na dodržování

¹³ Kusák, Alexej: *Kultura a politika v Československu 1945 – 1953*. Torst, Praha 1998, s. 320

¹⁴ Knapík, Jiří: *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948 – 1953*. Libri, Praha 2002, s. 18

¹⁵ Bauer, Michal: *Ideologie a paměť*. H a H, Jinočany 2003, s. 274 - 290

jednotného rázu kulturní politiky. Po únoru 1948 se úzce stranický orgán přeměnil na nástroj celostranického mocenského monopolu. Jeho šéfem se stal Gustav Bareš. V rámci „kultpropu“, jak se oddělení přezdívalo, také začal fungovat samostatný tiskový odbor.¹⁶

Koordinační funkci při vykonávání stranické kulturní politiky byla pověřena Kulturní rada ÚV KSČ zřízená 20. 9. 1948. Oba tyto orgány mezi sebou neměly přesně vymezené kompetence. Místo praktického vykonávání kulturní politiky měla Kulturní rada plnit spíš zastřešující roli – projednat legislativní návrhy a projednávala i obsazení významných kulturních funkcí. Obě instituce se staly nástroji přímého stranického řízení a dostaly se tak do nadřazeného postavení nad státní administrativou, kterou představovalo především ministerstva informací a jeho šéf Václav Kopecký.¹⁷

Zvýšená snaha o co nejrychlejší prosazení stranické linie do kulturního života přinesla však kontraproduktivní prvek. Dvě skupiny ve stranickém vedení (ministerská pod vedením Kopeckého a stranická pod vedením Bareše) spolu začaly soupeřit o nadvládu nad kulturní oblastí včetně tisku.

Podstatný vliv na podobu československé žurnalistiky si držela nejen profesní organizace sdružující novináře (Svaz československých novinářů). Všechny umělecké svazy dostaly povolení připravovat vlastní tiskové orgány a disponovaly i vydavatelským oprávněním.

Právě Svaz československých spisovatelů měl na centrálně řízeném trhu podstatný vliv. Kromě deníku Lidové noviny, který v padesátých letech nahradily vlivné Literární noviny připravoval ještě měsíčník Nový život. Tiskovým orgánem české sekce se stal časopis Kulturní politika.¹⁸ V rámci svazu navíc působil Klub kulturních redaktorů a Klub novinářů.

¹⁶ Knapík, Jiří: Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948 – 1953. Libri, Praha 2002, s. 16

¹⁷ Knapík, Jiří: V zajetí moci. Libri, Praha 2006, s. 41

¹⁸ Bauer, Michal: Ideologie a paměť. H a H, Jinočany 2003, s. 82

Postavení svazu novinářů v komunistickém režimu definitivně stvrdil zákon č. 184/1950 Sb., který stanovil, že novinář nemůže vykonávat svoji profesi, pokud není členem svazu. Následovaly další změny: šéfredaktoři byli odpovědní za ideologický obsah svých listů. Jakékoliv pochybnosti museli konzultovat s referenty tiskového odboru ministerstva informací. Systém kontroly tisku byl později ještě vyztužen zřízením funkce tzv. dohlížecích redaktorů, kteří dohlíželi na správnost textů přímo v redakcích. Pozornost se věnovala i zdánlivým detailům. Sportovní zpravodajství bylo odsunuto dovnitř listu a omezil se jeho rozsah a od roku 1949 mělo dojít k úplnému zrušení inzerce.¹⁹

Na I. sjezdu Svazu československých spisovatelů v roce 1949 byl Drda zvolen předsedou a v průběhu jednání se definoval směr, jímž by se měla kulturní žurnalistika v nových poměrech dále ubírat. Nově rozšířenou formou se měly na stránkách stát podle oficiálního zadání především budovatelské reportáže z továren a propagace pracovního soutěžení. Zvýšené nároky kladl na členy kulturních rubrik, kteří měli opustit „formalistické tendence“ a více se věnovat propagování „realistického umění.“²⁰

2. 5 Uvolnění poměrů v poststalinské éře

Prvním signálem a předpokladem k opuštění dogmatické linie kulturní politiky se stala vnitřní krize KSČ. Ta se naplno projevila zatčením jejího generálního tajemníka Rudolfa Slánského v září 1951 a následným zrežirovaným procesem, v němž byl druhý muž v mocenské hierarchii spolu s dalšími funkcionáři odsouzen k smrti. Tyto události zapříčinily i pád Gustava Bareše a faktický rozpad kulturně-propagačního oddělení.

Otevřená kritika kultu osobnosti propukla až po smrti Stalina a Gottwalda, na níž navázalo postupné odhalení o zločinech stalinistické éry, které učinil Nikita Chruščov na XX. sjezdu KSSS v roce 1956.

¹⁹ Kaplan, Karel: O cenzuře v Československu 1948 – 1956. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1994, s. 13-14

²⁰ Knapík, Jiří: Únor a kultura. Libri, Praha 2004, s. 145

V tomto období došlo k první vlně prozření mezi umělci, mnozí z nich ztratili už nebyli poslušnými vykonavateli stranické vůli a docházeli ke stanoviskům, které měly s jejich původním poválečným nadšením jen velmi málo společného.

Zmíněné události znamenaly obrat v pohledu komunisticky angažované kritiky na dílo mnoha zavrhaných spisovatelů předválečné éry. Na jaře 1948 přišel do kin snímek na motivy románu Karla Čapka *Krakatit*. Rudé právo tehdy označilo film režiséra Otakara Vávry za pokrokové dílo, o pár měsíců později byl už vydáván za „ideově falešný a umělecky zmatený.“ I pod Drdovým šéfredaktorským dohledem se na stránkách Lidových novin kritik Bohumil Polan zmínil, že v próze odpadne všechno složité, vymudrované, fantasticky strojené a z Čapkova díla přežije jediné povídka *První parta z hornického prostředí*, „jakožto doklad Čapkovy snahy chápavě se přiblížit lidovosti i v její podstatě literárně třídní.“²¹ Na začátku padesátých let se pak Čapkovy romány ocitly na indexu. Obrat nastal na podzim 1952, kdy na základě sovětské studie, byla oceněna část Čapkova díla a od následujícího roku se jeho knihy vrátily zpátky na knižní trh a jeho hry na jeviště divadel.²²

V oblasti kontroly tisku došlo k zásadnímu rozhodnutí 22. dubna 1953, kdy na základě tajného usnesení ÚV KSČ vznikla Hlavní správa tiskového dohledu. Nový orgán měl dohlížet na dodržování obecného zájmu, čímž se myslely „další úkoly stanovené stranou a vládou.“ Cenzoři měli zvláštní označení jako zmocněnci a spadali pod ministerstvo vnitra.²³

Podstatně viditelnější náznak uvolnění přinesl II. sjezd Svazu československých spisovatelů z roku 1956. Na tehdejší poměry s radikálním projevem na něm vystoupil básník Jaroslav Seifert. Ve své řeči kritizoval chování spisovatelů, z nichž mnozí působili i jako novináři, v předchozím stalinském období. „Smlčí-li pravdu kdokoliv jiný, může to být taktický

²¹ Polan, Bohumil: Deset let od smrti K. Č. Lidové noviny, 25. 12. 1948, s. 7

²² Knapík, Jiří: V zajetí moci. Libri, Praha 2006, s. 7

²³ Kaplan, Karel: O cenzuře v Československu 1948 – 1956. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1994, s. 13-14

manévr. Smlčí-li pravdu spisovatel, lže,“ konstatoval emotivně z tribuny a vyzval k obnově spolupráce s umlčenými a vyloučenými spisovateli.

I přes moc cenzury vyšel Seifertův projev i podobně laděný proslov dalšího básníka Františka Hrubína bez zásahů v Literárních novinách v plném znění. Otevřeně tak zazněla nejtvrdí kritika režimu od roku 1948.²⁴

2. 6 Další liberalizace v šedesátých letech

Liberalizace poměrů se při postupně uvolňujícím kursu projevovala v tisku ve všech směrech. Ať už šlo o širší variabilitu témat (větší míra kritiky a polemiky), žánrovou odlišnost (na stránky se vrátily dosud potlačované žánry jako humoristická, či vědeckofantastická literatura), i vnější podobou (bohatší grafika).

Zásadním krokem pro uvolnění a rozmach československého tisku se stalo přijetí zákona č. 81/1966 Sb., nové tiskové normy. Vydavatelé již nemuseli žádat o povolení vydávat periodický tisk, ale toto oprávnění vznikalo již pouhou registrací na ministerstvu vnitra. Státní tiskový dozor byl nahrazen Ústřední publikační správou.²⁵

Uvolnění dokumentoval i vznik literárních časopisů, jejichž počet začal opět narůstat. Ať už šlo o časopis mladých autorů Tvář, Orientaci, nebo Host do domu. Obrodou prošla i struktura periodik pro mládež a děti. Značnou popularitu si získal Mladý svět, po obnovení Junáka se prodával i časopis Skaut – Junák.

Největší konflikt mezi zastánci a odpůrci reformy došlo na IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů v červnu 1967. Při vystoupeních Ludvíka Vaculíka, Ivana Klímy, Pavla Kohouta a dalších zazněla nahlas kritika v dosud nejsilnější intenzitě. Nejostřejší vystoupení předvedl Vaculík, který z tribuny prohlásil, že za posledních dvacet let

²⁴ Zidek, Petr: Smlčí-li pravdu spisovatel... Lidové noviny, příloha Orientace, 22. 4. 2006, s. 1

„nebyla vyřešena jediná lidská otázka.“ Na to reagoval vedoucí člen stranické delegace Jiří Hendrych zvoláním: „Všechno jste prohráli!“²⁶ Skutečnost byla ovšem taková, že reformní síly začínaly získat převahu.

V nových titulech se objevovaly stále víc svobodomyšlnější články. Nejvýznamnější z nich našli čtenáři na stránkách zavedených titulů. 26. června 1968 pak vyšla v denících *Práce*, *Mladá fronta*, *Zemědělské noviny* a nástupníka *Literárních novin*, týdeníku *Literární listy*, výzva *Dva tisíce slov*.

Prohlášení obsahovalo kritický pohled na minulost, popis tehdejších problémů a závěrečnou výzvu k nápravě. Konzervativní křídlo mezi komunisty hodnotilo toto provolání jednoznačně jako výzvu ke kontrarevoluci, jenže po pádu prezidenta Antonína Novotného získali větší zastoupení v řídicích orgánech příznivci reformních snah pod vedením nového generálního tajemníka Alexandra Dubčeka. Ohlas *Dva tisíce slov* navíc vyústil silnou podporu u veřejnosti a postupně došlo ke sblížení postojů představitelů oficiální politiky zastávajících postupnou reformu se zastánci jejího radikálního postupu a urychlení.²⁷

Tou dobou už reagovala na vývoj společnosti i nejvyšší stranická místa. Předsednictvo ÚV KSČ 4. března 1968 po projednání zprávy o zkušenostech z působení tiskového zákona změnilo rozhodnutí ze srpna 1966, které pojímalo orgány Ústřední publikační správy jako pomocníky při ideovém řízení tisku a ukládalo jí úkoly, které ze zákona nevyplývají. Tímto rozhodnutím byl fakticky likvidován dohled strany nad tiskem a dalšími sdělovacími prostředky. Konečnou podobu dostala svoboda tisku vládním nařízením z 13. června 1968 se rušil statut Ústřední publikační správy.

²⁵ Dějiny českých médií v datech. Karolinum, Praha 2003, s. 405

²⁶ Jungmann, Milan: *Literárky – můj osud*. Atlantis, Brno 1999, s. 238

²⁷ Kaplan, Karel: *Československo 1967 – 1969*. SPN, Praha 1993, s. 44

Završením obrodného procesu se stala formulace z novely tiskového zákona, v níž se uvádělo, že „cenzura je nepřipustná. Cenzurou se rozumějí jakékoli zásahy státních orgánů proti svobodě slovem a obrazem a jejich šíření hromadnými sdělovacími prostředky.“²⁸

Pozvolný přechod k svobodě tisku, který se rodil od poloviny padesátých let potom ostře kontrastoval s rázným utužením poměrů v období po invazi vojsk Varšavské smlouvy z 21. srpna 1968. Devět dní po začátku intervence vojsk sousedních socialistických zemích rozhodla vláda usnesením č. 292 „o mimořádných opatřeních ke kontrole prostředků hromadných informací.“²⁹ Byla opět zavedena cenzura vztahující se k základním zahraničněpolitickým zájmům státu, k otázkám jeho obrany a bezpečnosti. Tato dočasnost měla nakonec stejnou trvanlivost jako pobyt sovětských vojsk na československém území.

Národní shromáždění pak 13. září 1968 schválilo zřízení Českého a Slovenského úřadu pro tisk a informace, jejichž úkolem bylo jednotně usměrňovat a kontrolovat činnost periodického tisku a ostatních masových prostředků. Jako protiváha reformních tiskovin byl zřízen časopis Zprávy. Jeho vydávání probíhalo za pomoci sovětských vojsk.³⁰ Hlavní redakce listu byla mimo Československo. Zprávy byly zrušeny v dubnu 1969, to už byla převaha členů garnitury spolupracující s okupantskými silami na klíčových místech zřejmější.

Po dvaceti letech opět došlo (tentokrát ovšem v rámci Poučení z krizového vývoje) k represivním omezením v oblasti kulturních časopisů. Postupně byly zrušeny Listy jako nástupnický list Literárních novin a Literárních listů, Host v domě a Orientace. Česká kulturní scéna nastoupila cestu k normalizaci a postupně upadala zpátky do marasmu, z něhož v šedesátých letech vyplula.

²⁸ Krivánková, Alena, Vartál, Jozef: Dějiny československé žurnalistiky, díl IV. Novinář, Praha 1989, s. 155

²⁹ Dějiny českých médií v datech. Karolinum, Praha 2003, s. 408

³⁰ Krivánková, Alena, Vartál, Jozef: Dějiny československé žurnalistiky, díl IV. Novinář, Praha 1989, s. 166

3. Osobní a literární život Jana Drdy

3. 1 Příbramské dětství

Celý život Jana Drdy je úzce svázán s příbramským regionem – zde se narodil, na dobříšském zámku prožil dlouhou etapu svého života a nedalo od něj i zemřel. Kromě fotografa Františka Drtikola je Drda nejznámější osobností, který z této oblasti pochází. Právě v Příbrami se 4. dubna 1915 se vyučenému kamnáři Josefu Drdovi a Antonii Drdové narodil. Za další dva roky přišla na svět i Drdova sestra Marie.

O rodinném štěstí se u Drdových příliš hovořit nedalo. „Otec byl už svým založením lehkomyšlný člověk, typ muže, o něhož se zajímaly ženy. Nepřipouštěl si problémy, měl jiné známosti, pro něž opustil vlastní děti, byl to dobrodruh,“³¹ popisovala rodinné poměry Drdova sestra.

Vážný zásah do uspořádání rodinných poměrů přišlo šest let po Drdově narození. Jeho matka zemřela a otec se krátce poté podruhé oženil s mladší partnerkou. „Dal se na pití a v roce 1925 náhle zmizel z Příbrami a odešel do světa,“ vyprávěl Drda v posmrtně vydané knize povídek a fragmentů *Nedaleko Rukapáně*.³²

Dvou polosirotků se ujal Josef Vlček s manželkou. Tento pár vychovával už také Drdovu matku, která byla rovněž sirotkem. O Drdově profesním směřování bylo jasno od začátku. Dva měsíce se sice učil klempířem, ale po smrti svých nových pěstounů v roce 1927 se opatrovnictví nad Drdou ujala jeho babička Josefa Drdová. Vnuka vrátila na střední školu, v roce 1934 absolvoval gymnázium.

Na svoje kořeny prý Drda nikdy nezapomněl. Až do konce života se se sestrou stýkal, ačkoliv si zvolila poslání jeptišky.

To nebyl v éře Drdovy politické angažovanosti odpovídající kádrový profil. „Velmi těžce to nesl tehdejší ministr školství Zdeněk Nejedlý, který mu doslova řekl, že „mít takovou sestru,

³¹ Filip, Václav: *Potomci slavných žijí mezi námi*. Ottovo nakladatelství, Praha 2002, s. 130

vezme na ni bejkovec a vyžene to z ní.“ Ale bratr mu vysvětlil, že oba jdeme za stejným cílem, že chceme dělat dobro, i když jsme každý volil jinou cestu,³³ vzpomínala Marie Drdová na bratra v dobrém.

Už ve školních lavicích Drda projevoval při psaní slohů literární talent, brzy začal psát první drobné povídky i divadelní hry pro příbramské ochotníky.

3. 2 Válečná léta v Praze

Po maturitě zamířil definitivně do Prahy, kde studoval na filozofické fakultě Univerzity Karlovy obor klasická filologie a srovnávací dějiny světových literatur. Na akademické půdě začal získávat první žurnalistické zkušenosti redigováním univerzitního časopisu Rozbor. Z několika pramenů je zřejmé, že v prvních letech se mu po materiální stránce nevedlo příliš dobře.

Čerstvá fakta o jeho literárních začátcích byla nalezena teprve v minulých letech. Ačkoliv v oficiální biografii to Drda nikdy za svého života asi nezmínil, napsal román Stříbrná oblaka. Šlo o klasický produkt „červené knihovny“, lehkého čtení pro ženské publikum, v pojetí socialistického realismu braného jako úpadkový žánr. Stříbrná oblaka vycházela v roce 1937 na pokračování v časopise Hvězda československých paní a dívek. Drdovo jméno v souvislosti s tím však nebylo uváděno, dílo zveřejnil pod pseudonymem Petr Plavec kvůli obavám, že by si poškodil pověst talentovaného literáta.³⁴

Stříbrná oblaka se přesto dočkala poměrně velkého ohlasu. Pod vedením režiséra Čenka Šléglá se přistoupilo dokonce k filmovému zpracování. Publikaci románu doprovázel na stránkách časopisu také životní příběh autora jako tuláka bez stálého zázemí a v neustálých potížích, který hrozil v případě neuveřejnění svého díla fatálními důsledky pro svůj život. Tato konstrukce vycházela částečně z reality Drdovy životní situace, ale její podstatná část byla

³² Filip, Václav: Potomci slavných žijí mezi námi. Ottovo nakladatelství, Praha 2002, s. 130

³³ Filip, Václav: Potomci slavných žijí mezi námi. Ottovo nakladatelství, Praha 2002, s. 130

³⁴ Janáček, Pavel: Jan Drda jako autor ženského čtiva. Lidové noviny, 1. 11. 2003, s. 15

smyšlená.³⁵ Nejhorší období po materiální stránce Drda přečkal, když na konci léta 1937 nastoupil do prvního stálého místa v Lidových novinách.

Zde postupně přebíral od Karla Poláčka psaní soudniček, které souborně vyšly při jubileu nedožitých Drdových osmdesátin v roce 1995 pod titulem Milostenky nemilostivé.³⁶ V elitním kolektivu předválečné žurnalistiky se Drda na sklonku prvorepublikové éry uchytil. Kvůli pracovnímu zaneprázdnění však nedokončil vysokoškolská studia.

Na atmosféru tehdejší doby zavzpomínal na začátku šedesátých let básník a novinář Jan Pilař na stránkách Literárních novin. „Drda si už tenkrát svou spoluprací s Lidovkami pod patronací Čapka a Basse vysloužil od profesora Hýska trochu ironické oslovení „mistře Drdo“. Na fakultě se dlouho neohrál.“³⁷

Zásadní změnou prošel také Drdův soukromý život. V roce 1940 si vzal Emílii Novákovou, s níž se mu narodilo celkem pět dětí. Jeho synové Jakub a Petr Drdovi do dneška obývají Drdův byt v Gorazdově ulici poblíž Jiráskova náměstí.

V redakci listu vydržel až do roku 1942. V nejtěžších dobách okupace nahradil na postu šéfredaktora Karla Z. Klímu říšské správě poplatný Leopold Zeman a Drda se na zbytek války skryl na klidnější a méně exponované místo scénáristy Lucernafilmu.

V tomto období napsal námět pro film Druhá směna z hornického prostředí, jehož režie se ujal Martin Frič. Dál připravil pro filmovou adaptaci i svůj ceněný oficiálně románový debut Městečko na dlani (1942). Ke konci okupace se pak objevil v titulcích dramatu Děvčica z Beskyd (1944) a filmu Z růže kvítek (1945).

³⁵ Janáček, Pavel: Jan Drda jako autor ženského čtiva. Lidové noviny, 1. 11. 2003, s. 15

³⁶ Drda, Jan: Milostenky nemilostivé. Ivo Železný, Praha 1995

³⁷ Pilař, Jan: O Janu Drdovi padesátiletém. Literární noviny, 3. 4. 1965, s. 5

3. 3 Krátký náhled na Drdův literární vývoj

V protektorátním období ale Drda především slibně rozjel svoji literární kariéru. Velký ohlas zaznamenalo *Městečko na dlani* (1941). Debutový román zachycoval život ve smyšleném městečku Rukapán kdesi uprostřed středočeské krajiny a opakovaných vydání se dočkal i v následujících desetiletích. Příběhy podobného ražení pak Drda uplatnil i v románech *Živá voda* (1941) a *Putování Petra Sedmilháře* (1943). Úspěšné období vyvrcholilo sbírkou povídek z květnového povstání *Němá barikáda* (1946), která obsahovala i zfilmovanou povídku *Vyšší princip*. V padesátých letech se ještě připomněl sbírkou povídek *Krásná Tortiza* (1952).

Úspěšnost Drdova stylu spočívala ve skutečnosti, že smíchal částečně prvky z čapkovských próz a se satirickým podtónem vykreslil atmosféru typického maloměsta. Drdovy prvotiny si vážil básník Pilař i v polovině šedesátých let v *Literárních novinách* následovně: „Dosáhla zatím jednadvaceti vydání a téměř 400 000 výtisků. Napsána na truc okupačnímu temnu, otevřela bohaté prameny lidové slovesnosti, lidového vyprávěčství, českého veselého venkovanství se vším všudy.“³⁸

Naopak *Němou barikáda* znamenala Drdův úklon k socialisticky laděné literatuře a podle kritika Václava Černého znamenala jen „splnění časové poptávky a ochoty řídit se požadavky politického socialismu vůči umění.“³⁹

Samostatnou úspěšnou kapitolu tvořila v Drdově biografii tvorba pro děti. Ještě za okupace uvedl divadelní hru *Hrátky s čertem* (1945). I po filmovém zpracování v padesátých letech jde stále o Drdovo nejuváděnější dílo. Neméně úspěšný byl i soubor dvanácti lidových pohádek *České pohádky* (1958), pro divadlo připravené *Dalskabáty, hříšná ves* (1959), nebo filmový scénář k snímku *Dařbuján a Pandrhola* (1959).

V poválečném období je patrný v jeho tvorbě jasný útlum. Autor se změnil ze spisovatele v komisaře, který vládl spisovatelům. Často dostával možnost absolvovat cesty, z nichž

³⁸ Pilař, Jan: O Janu Drdovi padesátiletém. *Literární noviny*, 3. 4. 1965, s. 3

nadšeně referoval o přednostech komunismu prosazujících se v poválečném světě. Kvalita jeho produkce uvadala. „Jeho talent odešel trošku pryč,“⁴⁰ povšiml si jeho syn Jakub. Jako autor Drda „většinou už jen vařil z vody, či transformoval své dřívější literární práce do filmové či jiné podoby,“⁴¹ charakterizoval hlavní rys spisovatelovy tvorby jeho spolupracovník ze Svazu československých spisovatelů Vlastimil Maršíček.

³⁹ Černý, Václav: Paměti III. Atlantis, Brno 1999, s. 128

⁴⁰ Filip, Václav: Potomci slavných žijí mezi námi. Ottovo nakladatelství, Praha 2002, s. 133

⁴¹ Maršíček, Vlastimil: Nezval, Seifert a ti druzí... Host, Brno 1999, s. 21

4. Politická angažovanost Jana Drdy

4. 1 Vstup do strany – láska k chudým, nebo morálka malého zlodějíčka?

Během poválečných let prošel Drda mnoha funkcemi v nejvyšších mocenských strukturách. Dvě volební období byl poslancem Národního shromáždění, člen Ústředního výboru KSČ, delegát mírových sjezdů a dlouhou dobu vedoucí funkcionář zastřešující spisovatelské organizace. Z dlouhého výčtu funkcí, kterými během poválečných let Jan Drda prošel, je zřejmé, že patřil mezi vlivné a prominentní osoby.

Literární a žurnalistická kariéra Jana Drdy se rozjela a gradovala už před válkou a během válečného období. V těchto letech ještě Drda nedával své politické smýšlení otevřeně najevo. Jeden z největších spisovatelských talentů na české scéně se ale pohyboval v prostředí mezi svými generačními soupeřky, s nimiž ho v pozdějších letech spojil podobný osud komunisticky angažovaných umělců.

Do komunistické strany vstoupil spolu s mnoha dalšími členy kulturní obce hned v roce 1945. Názory z různých zdrojů pochopitelně vysvětlují odlišně motivaci k tomuto kroku.

Nejvlídnější soudy vynášeli pochopitelně členové Drdovy rodiny. „Můj bratr Jan byl v jádru dobrý člověk, to můžu dosvědčit. Už jako chlapec měl lásku k těm chudším – proto ty komunistické ideje!“⁴² líčila bez zášti Drdovo přiklon ke komunismu jeho sestra Marie Drdová.

Daleko ostřejší mínění měl o Drdově charakteru Ferdinand Peroutka. „Podstatou Drdovy víry je přesvědčení, že jeho posláním je mít se za všech režimů dobře,“⁴³ prohlásil na začátku padesátých let v jednom ze svých komentářů pro Rádio Svobodná Evropa. Podle jeho mínění se Drda náhlou angažovaností snažil vymazat a napravit své válečné působení u filmu. „Za německé okupace se živil tím, že psal pro Němce libreta k filmům. To byl přečin, za který

⁴² Filip, Václav: *Potomci slavných žijí mezi námi*. Ottovo nakladatelství, Praha 2002, s. 128

⁴³ Peroutka, Ferdinand: *Mluví k vám Ferdinand Peroutka*, díl první. Argo, Praha 2003, s. 26

potom jiní byli odsouzeni do vězení nebo jim bylo zakázáno psát. Jan Drda hbitě vstoupil do komunistické strany a zachránil se. Jeho morálka je morálka malého zlodějčeka. Po komunistickém puči zvolal: ať žije Stalin - a kdy dostanu své osobní auto?⁴⁴ ptal se výmluvně Peroutka, který sám strávil část války v koncentračním táboře.

Minulost politicky málo angažovaného a uvědomělého umělce dostihla Drdu ještě na začátku padesátých let. Podle klasifikace vlivných stranických ideologů kulturní politiky Ladislava Štolla a Josefa Taufera se umělci profilovali do dvou skupin. Jedni se dříve „vyjadřovali úpadkovými, lidu nesrozumitelnými formami.“ Svoje pochybení si však uvědomili a „uvědoměle bojovali na straně dělnické třídy.“ To byl příklad Vítězslava Nezvala, který na období poetismu a surrealismu navázal tvorbou v duchu socialistického realismu Drdův kádrový posudek měl v intencích tehdejšího náhledu na spisovatele zásadnější nedostatek. „Tvořili díla lidu sice srozumitelná, ale jako občané se chovali lhostejně, nebo i nevšímavě k dějinnému zápasu dělnické třídy,“⁴⁵ tvrdili v narážce na Drdu Štoll s Tauferem.

V odpovědi na takovou kritiku Drda nabídl do služeb angažované literatury svůj vyprávěčský talent. Tato přizpůsobivost ve službách režimu měla za následek, že jeho literární činnost od padesátých let značně kolísala.

Místo toho se Drda pustil s Nezvalem do soutěže v produkci ideologicky zabarvených chvalozpěvů. Na básníkovu oslavu kultu osobnosti Stalin, nebo patetickou Píseň míru zareagoval podbízivým portrétem prvního dělnického prezidenta Kuřák dýmky (1948) a životopisnou črtou pro malé čtenáře Děťství soudruha Stalina (1953). Při přípravě na nikdy nedokončený budovatelský román Hospodáři se podle svých slov snažil podchytit problematiku „úzkoořádkového setí, nebo krmení dobytka a jeho dojení podle Malininové.“⁴⁶

4.2 V čele Svazu československých spisovatelů

V období po únoru 1948 se politicky uvědomělým literátům, kteří vstoupili do komunistické

⁴⁴ Peroutka, Ferdinand: Mluví k vám Ferdinand Peroutka, díl první. Argo, Praha 2003, s. 26

⁴⁵ Jungmann, Milan: Literárky – můj osud. Atlantis, Brno 1999, s. 14

strany, vytvářely předpoklady pro postup na význačné posty a získání s tím souvisejících materiálních výhod a zabezpečení. „Takzvaně pokrokoví spisovatelé byli hýčkáni, vybíráni pro významné veřejné funkce, takže jim ani na mysl nepřišlo, že mimořádnou přízeň budou muset tvrdě splácet,“⁴⁷ poznamenal k zapojení literátů do politického života šéfredaktor Literárních novin Milan Jungmann.

Syndikát českých spisovatelů měl v prvních třech poválečných letech ještě charakter dobrovolného profesního sdružení. Jeho předsedou se stal básník František Halas, ale v čím dál větší míře se v něm postupně angažoval Drda jako čerstvý člen KSČ. Na půdě této stavovské organizace mu patřilo právo hovořit z „pověření strany“. Narůstající vliv stvrdil přechodem na post předsedy nově utvořeného Svazu československých spisovatelů v roce 1949.

V září 1951 získala převahu v již zmíněném souboji dvou řídicích struktur kulturní politiky skupina okolo ministra informací Kopeckého, která vyznávala umírněnější postoj k ideovým záležitostem, i ve vztahu k některým komunistickým umělcům starší generace bez důsledného sovětského dogmatismu. Drda tehdy stál na opačné straně pomyslné barikády a podporoval vedoucího kulturně-propagačního oddělení Gustava Bareše.

V návaznosti na proces s generálním tajemníkem strany Rudolfem Stránským a odhalením „druhého centra“ ve straně se Kopeckého nejbližší spolupracovníci, mezi něž patřil Vítězslav Nezval, Jiří Štoll a Ladislav Taufer pokusili zaútočit na stávající vedení svazu s Drdou v čele. Tzv. „svatováclavský puč“ zinscenovali Taufer a Nezval v ostrých referátech během schůze předsednictva Svazu československých spisovatelů 28. září 1951. Vedení svazu podle nich neopíralo o ministra Kopeckého a ministra školství Zdeňka Nejedlého, ale orientovalo se na spolupráci s Barešovým stranickým sekretariátem. Tím mělo posilovat jakési „druhé antigottwaldovské centrum v KSČ.“⁴⁸

Drda na začátku schůze chyběl, ale po intervenci svého spojence ve svazovém vedení Jana

⁴⁶ Drda, Jan: O stavu a úkolech československé literatury. Lidové noviny, 20. 4. 1956, s. 3

⁴⁷ Jungmann, Milan: Literárky – můj osud. Atlantis, Brno 1999, s. 11

⁴⁸ Knapík, Jiří: V zajetí moci. Libri, Praha 2006, s. 120

Pilaře na jednání přicestoval z Dobříše. Na jednání panovala zaražená nálada. Drdu nečekaně ostrá kritika zastihla zcela nepřipraveného. „V záchvatu sebekritiky se rozplakal,“⁴⁹ popsal Pilař reakci Drdy na přednášenou kritiku. Následně proto nabídl svou rezignaci na funkce předsedy svazu a šéfredaktora Lidových novin. Tento návrh však zůstal plénem nepovšimnut a kritiku odnesl odchodem ze svého postu pouze generální tajemník svazu Pavel Bojar.⁵⁰ První vyhrocený vnitrostranický spor od nástupu komunistického režimu na svazové půdě tedy Drda ustál.

Další podstatný zlom přišel v roce 1956 a souvisel se s sovětskou kritikou Stalinova kultu osobnosti, k níž se musela vyslovit také česká strana. Vytýkání vlastních chyb působilo v Drdově podání často velmi krotce, ale se zveřejněním Chruščovových odhalení na XX. sjezdu KSSS narostla se Drda snažil vzniklé situaci přizpůsobit. Na předsjezdovém zasedání ústředního výboru KSČ popsal stav, kdy se z umělců se podle něj stali oficiální lovci poct a vyznamenání. Jediným konkrétním protiopatřením, které navrhl na zasedání ústředního výboru KSČ bylo však střídmější udělování titulů zasloužilých a národních umělců.⁵¹

Předsednický post nakonec opustil na 2. sjezdu Svazu československých spisovatelů, kde ze svojí funkce v dubnu 1956 odstoupil. Do svého úvodního referátu, jímž týdenní jednání v zasedacím sále Národního shromáždění začalo, vložil několik kritických pasáží. „Zdá se mi, že jsme dělali chybu v tom, jak jsme mechanicky přenášeli mnohé metody přivlastněné odjinud, neuvažující o tom, že právě v oblasti literatury nelze generalisovat a řešit otázky paušálně, že vlastně ke každému spisovateli a jeho problémům je třeba najít individuální přístup,“⁵² řekl během tradičně rozsáhlého projevu, jenž otevíral program sjezdu.

⁴⁹ Pilař, Jan: Sluneční hodiny. Československý spisovatel, Praha 1989, s. 218

⁵⁰ Knapík, Jirí: V zajetí moci. Libri, Praha 2006, s. 121

⁵¹ Knapík, Jirí: V zajetí moci. Libri, Praha 2006, s. 256

⁵² Drda, Jan: O stavu a úkolech československé literatury. Lidové noviny, 20. 4. 1956, s. 3

V dalším průběhu jednání zaznívala na adresu dosavadního kursu literatury mnohem ostřejší slova především z úst básníků Františka Hrubína (přirovnal poezii k labuti uvězněné v ledu⁵³), nebo Seiferta (poprvé zmínil umlčené a vyloučené spisovatele. „Vyzvěte je ke spolupráci,“ pronesl k plénu⁵⁴).

Drda zřejmě vnímal, že jeho analýza předcházejícího období nebyla dostatečná, a proto na závěr sjezdu přišel s dalším vystoupením, v němž kritizoval svůj úvodní sjezdový projev. „Velký a očividný neúspěch mého referátu je v tom, že jsem ze setrvačnosti podlehl byrokratickému pohledu na problémy⁵⁵,“ kál se za krotkou rétoriku. Jako předseda symbolizoval atmosféru tehdejší doby, ale na závěr svého vystoupení poznamenal, že spíš než jako diktátor si připadá jako Don Quijote.

Při tajném hlasování o složení nového předsednictva měl Drda namále. I když získal nejmenší počet odevzdaných hlasů z úspěšných kandidátů, do kolektivního vedení se těsně propracoval i pro další období.⁵⁶

Sám Drda si ale napjatou realitu a stav československé kultury nejspíš musel dobře uvědomovat. Dokládá to i jeho údajná role v případě přemlouvání Bohuslava Martinů k návratu do vlasti, jak jí popsal kritik Václav Černý. Slavného hudebního skladatele chtěl vládnoucí režim lákat v roce 1955 natrvalo z exilu zpátky domů do Československa, mimo jehož hranice pobýval již od počátku prvorepublikových dob. Pokud by přemlouvání Martinů padlo na úrodnou půdu, znamenalo by to pro tehdejší propagandu tučné sousto.

K oficiálnímu pozvání do vlasti ale přidal Drda také soukromý dopis, v němž Martinů před poměry útlaku v české kultuře varoval. „Snad se v starém cynikovi vzpříčilo svědomí, nesnesl představu, že by tu mělo být zneužito i emigrantova stesku po domově,“ vysvětloval si Černý Drdovo gesto ve svých memoárech.

⁵³ Ze sjezdové diskuse. Literární noviny, 25. 4. 1956, s. 8

⁵⁴ Ze sjezdové diskuse. Literární noviny, 26. 4. 1956, s. 9

⁵⁵ Literární noviny, 5. 5. 1956, s. 8

⁵⁶ Jeřábek, Čestmír: V zajetí stalinismu. Barrister a Princípál, Brno 2000, s. 328

Až do smrti Martinů v roce 1959 se o Drdově upřímném vyznání nevědělo. Pak inkriminovaný dopis poskytla vdova po hudebním skladateli týmu připravujícího vznik muzea Bohuslava Martinů. „A to byl v ČSSR počátek zatmění Drdovy dosud jasné hvězdy. Konec cestám do světa, konec poslancování, konec gigantickým zálohám,“⁵⁷ popsal Černý začátek Drdova ústupu ze slávy.

Úpadku Drdova vlivu si všiml z exilu také Ferdinand Peroutka v jednom ze svých komentářů pro Svobodnou Evropu. „Když jeho hvězda stála nejvýše, svoboda byla nejvíce potlačena, spisovatelé nejvíce byli vydáni libovůli. Když byl ohlášeno koncem stalinismu a volnost poněkud se zotavila, jeho postavení bylo automaticky sníženo, jako sníh automaticky roztává v teplejším vzduchu,“⁵⁸ zaznamenal Peroutka Drdův ústup z nejvyšších postů. To byla také poslední zmínka, jež ve svých komentářích svému rivalovi věnoval.

Ačkoliv v 60. letech stál Drda už mimo reformní křídlo, stále se držel v širším svazovém vedení. I na 4. sjezdu Svazu československých spisovatelů v červnu 1967, kde se skupina kolem Ludvíka Vaculíka a Pavla Kohouta pustila ve svých projevech do otevřeného střetu s vládní mocí, se Drda ocitl opět po volbách v pětačtyřicetičlenném předsednictvu svazu. A to i přesto, že v druhý den jednání podepsal stanovisko iniciované slovenskou částí svazu, které varovalo před “emocemi a demagogií”⁵⁹ a tím bylo namířeno proti projevům reformního “vaculíkovského” křídla.

4.3 Zástupce spisovatelské obce mezi stranickými špičkami

Kromě vedení Svazu československých spisovatelů na sebe Drda nabalil postupně několik dalších funkcí ve stranickém aparátu. Dvanáct let strávil v poslaneckých lavicích jako člen Národního shromáždění mezi lety 1948 – 1960. V druhém šestiletém volebním období svého působení mezi zákonodárci vedl kulturní výbor.

Postavení parlamentu by se ale v těchto letech dala označit jako bezvýznamné. Zákonodárny

⁵⁷ Černý, Václav: Paměti 1945 – 1975. Atlantis, Brno 1992, s. 482

⁵⁸ Peroutka, Ferdinand: Mluví k vám Ferdinand Peroutka, díl první. Argo, Praha 2003, s. 323

sbor se ocitl v područí stranických orgánů. Do roku 1954 komunistické vedení schvalovalo program plenární schůze, seznam diskutujících poslanců, a dokonce i hlavní teze jejich vystoupení. Role zákonodárního orgánu se naplnila postupně až v první polovině 60. let, kdy už Drda v lavicích mezi ostatními poslanci dávno neseděl.⁶⁰

Lépe mohl Drda prosazovat svoje zájmy z pozice člena Ústředního výboru KSČ. V nejvyšším kolektivním orgánu vládnoucí strany vydržel v desetiletí od roku 1952 do roku 1962. Další posty, na nichž se Drda uchytil, měly spíš reprezentační charakter. V roce 1949 zasedl do přípravného výboru pro Světový kongres přívrženců míru a stal se předsedou prezidia pražského sjezdu míru. Jako delegát se zúčastnil Světové rady míru ve Varšavě (1950) a Helsinkách (1955). V roce 1956 byl dosazen do předsednictva Svazu československo-sovětského přátelství. Další pravomoc vykonával v oblasti kulturní politiky jako jeden z členů pléna Filmové rady v období 1953 – 55, která stanovovala tématický plán tvorby Československého státního filmu a dohlížela na jeho vykonávání z ideologického a politického hlediska.⁶¹

4.4 Drdova kariéra jako zdroj hmotného zabezpečení

Jako jeden z důvodů, proč Drda rozjel funkcionářskou kariéru, nelze opomenout ani motiv nadstandardního materiálního zabezpečení, které stranické vedení poskytovalo loajálním členům spisovatelské obce jako odměnu za „ideologickou spolehlivost.“

Během prosincového zasedání ÚV KSČ v roce 1953 se přitom Drda přimlouval za zlepšení situace spisovatelů a porovnával jejich honoráře s polskými a sovětskými. Poukázal na skutečnost, že nízké honoráře vedou k melouchaření, k rozptylování se a jako pověru naopak odmítl názory, že spisovatelé jsou „šíleně přepřelácani a že si žijí nějakým ohromně blahobytným životem.“⁶²

⁵⁹ Jungmann, Milan. *Literárky – můj osud*. Atlantis, Brno 1999, s. 234

⁶⁰ Knapík, Jiří: *V zajetí moci*. Libri, Praha 2006, s. 304

⁶¹ Knapík, Jiří: *Kdo byl kdo v naší kulturní politice*. Libri, Praha 2002, s. 21

⁶² Knapík, Jiří: *V zajetí moci*. Libri, Praha 2006, s. 232

Toto vyjádření neznamenal, že by si samotný Drda mohl stěžovat na finanční tíseň. Podle dostupných zdrojů tomu bylo spíš naopak. Ačkoliv Drdova literární činnost měla v pounorových letech sestupnou tendenci, vedení komunistické partaje mu často umožňovalo štědře honorované tvůrčí prázdniny.

V lednu 1951 schválil sekretariát ÚV KSČ Drdovi devítiměsíční pracovní dovolenou v období od 1. února 1951 do 1. listopadu téhož roku. Po dobu dovolené byl z rozhodnutí úřední moci osvobozen od práce šéfredaktora Lidových novin i ostatní veřejné činnosti. „Finanční otázky mají být řešeny tak, aby ses plně mohl věnovat literární práci,“⁶³ uvádí se v dokumentu z Drdovy pozůstalosti.

Nadstandardní výhody přetrvaly i do začátku šedesátých let, když už Drda postupně ustupoval z vrcholných funkcí. Dokládá to dopis z ústředí Českého literárního fondu.

Úkoly této servisní organizace literárních umělců byly následující: měla jim zajišťovat potřebné zázemí k tvorbě, zejména poskytováním dlouhodobých půjček nebo pravidelných měsíčních záloh, udělovala jim na vytváření nových děl tvůrčí podpory a cestovních příspěvků. Kromě toho Český literární fond provozoval tvůrčí domovy a kluby.⁶⁴

Český literární fond ve zmíněném dopisu z 15. dubna 1960 navrhl Drdovi kompenzaci za jeho pobyt v rámci oficiální delegace Svazu československých spisovatelů v Polsku. „Výbor pokládá za svou povinnost u všech profesionálních spisovatelů, kteří pro úkoly uložené Svazem odkládají svou práci, postarat se o zabezpečení rodiny po dobu jejich nepřítomnosti a prosí Vás proto, abyste i vy přijal jeho nabídku na příspěvek Kčs 2 500, který máte v kanceláři fondu kdykoliv k dispozici.“⁶⁵

Z útržkovitých informací potom ještě můžeme rekonstruovat Drdovy příjmy v době, kdy vedl na konci šedesátých let časopis Svět práce. (za druhé pololetí roku 1968 si vydělal 25 317

⁶³ Pozůstalost Jana Drdy. Památník národního písemnictví, Praha. Inventární číslo 66, 14/75

⁶⁴ Návrh na prohloubení a rozvoj původní tvorby. Pozůstalost Jana Drdy, složka Český literární fond. Památník národního písemnictví, Praha. Inventární číslo 4226 - 4328

⁶⁵ Pozůstalost Jana Drdy. Památník národního písemnictví, Praha. Inventární číslo 4226 - 4328, 14/75

korun, v roce 1969 67 040 korun, za leden 1970 pak dostal zapláceno ještě 5 000 korun).⁶⁶ To byl stále víc jak nadprůměrný příjem, pokud tyto údaje porovnáme s výší průměrné hrubé měsíční mzdy v roce 1970, která činila 1915 Kčs.⁶⁷

4.4.1 Drdův literární domov na Dobříši

Kvůli snaze o zlepšení péče o autory dostal Syndikát českých spisovatelů hned po konci války do správy od státu několik tvůrčích domovů. Znárodněný zámek v Dobříši převzal Syndikát hned v říjnu 1945 po rodu Colloredo-Mansfeldů. Na slavnostním aktu nechyběl ani Drda, který během něj přednesl slavnostní projev.⁶⁸

Na rokokové sídlo blízko rodné Příbrami si Drda rychle zvykl. Dobříšský zámek si získal přízeň i mezi ostatními spisovateli. Laciné ubytování, dobrá kuchyň a úslužná obsluha – to všechno znamenalo pro mnohé z nich ideální spojení kavárny, redakce a spisovatelského klubu. Jako prominentnímu hostovi se zde Drdovi dostávalo i značně benevolentního zacházení.

V oficiálních pravidlech v Návrhu na prohloubení péče o rozvoj původní tvorby ze září 1964 se objevila pevně stanovená maximální délka tvůrčího pobytu. Spisovatel nesměl zůstat na zámku déle než čtvrt roku, jeho pobyt směl být prodloužen jen tehdy, pokud dotyčný prokázal, že rozpracované dílo dosud nedokončil. Celková délka pobytu na zámku během jednoho kalendářního roku nesměla přesáhnout čtyři měsíce.⁶⁹

V témže roce vypadala ubytovací kapacita Dobříše následovně: na zámku bylo k dispozici 43 pokojů s 85 lůžky. Roční náklady na jeho provoz činily 950 000 korun, provoz jednoho pokoje stál 21 000 korun. Ubytování hosté přesto zaplnily pouze 49 procent z celkové

⁶⁶ Evidenční list o zaměstnání a výdělku. Pozůstalost Jana Drdy., složka Český literární fond. Památník národního písemnictví, Praha. Inventární číslo 4455 – 4459, 14/75

⁶⁷ Doležal, Karel: Mzdy a ceny včera a dnes. Internetový server mšsec.cz, 4. 4. 2006

⁶⁸ Dobříšský zámek spisovatelům. Práce, 13. 10. 1945, s. 3

⁶⁹ Návrh na prohloubení a rozvoj původní tvorby. Pozůstalost Jana Drdy, složka Český literární fond. Památník národního písemnictví, Praha. Inventární číslo 4226 - 4328

ubytování do června zaplatil, převádí k dobru vašeho účtu záloh u fondu, faktury na další částku celkem Kčs 832,50 pokládejte již za bezpředmětné,⁷² pravilo se v dopise z 8. prosince 1960.

Nad Drdovým pobytem v Dobříši se začaly stahovat mraky až těsně před jeho smrtí. V červenci 1970 dostal vyrozumění, že se k 21. září téhož roku musí z pokoje 22 vystěhovat, protože Český literární fond se rozhodl celé zařízení na měsíc uzavřít.

Podle spisovatele Jaroslava Putíka byl Drda na ideu zámku pro spisovatele až do konce života patřičně hrdý. Dokládá to popis silvestrovské oslavy na přelomu roků 1967 a 1968. „Je spokojen, přece jen se cítí jako místodržící a přes všechny závisti a nenávisti mu tuhle roli neupírají.“ Spolu s básníkem Josefem Kainarem se na konci šedesátých let už prakticky proměnil v pevnou součást tamějšího inventáře.

I když v české literatuře dávno nepatřil v šedesátých letech mezi klíčové osoby, v dobříšském prostředí stále respektovaným vládcem. „Radostně přihlíží řádění spisovatelských parchantů, dovede s nimi mluvit, umí si s nimi hrát, a děti se kolem něho shlukují jako kuřata kolem kvočny,⁷³ popsal Putík barvitě spokojenou silvestrovskou atmosféru v zámeckých prostorech.

⁷² Pozůstalost Jana Drdy, složka Český literární fond. Památník národního písemnictví, Praha. Inventární číslo 4226 - 4328

⁷³ Putík, Jaroslav: Odchod ze zámku. Nakladatelství Hyelek, Praha 1998, s. 11

5. Žurnalistická kariéra Jana Drdy

5.1 Jan Drda v deníku Práce

Příchod Drdy do redakce Práce znamenal v květnu 1945 přišel na řadu až poté, co se v prvních dnech po osvobození se totiž nejdřív neúspěšně pokusil o návrat do Lidových novin. V něm se pokusil převzít vládu podobným způsobem, jaký zopakoval o necelé tři roky později.

„Na jaře 1945 jsme utvořili podnikový Národní výbor, ačkoliv jsme v podniku nebyli zaměstnání a rozhodli jsme se, že po osvobození nepřipustíme, aby se Lidové noviny vrátily do rukou soukromého majitele Jaroslava Stránského, ale že z nich uděláme orgán pokrokové inteligence,“ popsal Drda své záměry, na nichž se podílel s Václavem Řezáčem, v textu dopisu z léta 1960. V něm na vyžádání nakladatelství Československý spisovatel hodnotil kádrovou spolehlivost Jaroslava Pilze, který měl na starosti hospodářský chod nakladatelství Fr. Borový, později pod vedením Svazu československých spisovatelů přejmenovaného na Československý spisovatel.

Jenže zamýšlené převzetí tradičního deníku skončilo neúspěšně. Drda ještě neměl za zády tak silnou politickou podporu jako v únoru 1948 a z Lidových novin se musel stáhnout. Podle jeho vyjádření se tak stalo kvůli „jistě pasivitě osazenstva i jiných okolností.“ I když list musel změnit název na Svobodné noviny, jeho předválečný vydavatel Jaroslav Stránský, který se v první poválečné vládě dostal do křesla ministra spravedlnosti, ho od Drdova vlivu uchránil. „Soudruh Řezáč i já jsme po hádce se Stránským z podniku dne 12. května odešli,“ uzavřel toto téma Drda ve zmíněném posudku.⁷⁴

Jelikož periodické tiskoviny již nesměly zůstat ve vlastnictví soukromých osob, Stránský vydávání listu zlegalizoval založením Sdružení kulturních organizací. Na této účelové vytvořené platformě pak vycházely až do února 1948.

⁷⁴ Dopis Františku Lupínkovi do nakladatelství Čs. spisovatel, 21. července 1960. Pozůstalost Jana Drdy. Památník národního písemnictví, Praha. Inventární číslo 4756, 14/75

Redakci krátce vedl Eduard Bass, kvůli zdravotním problémům ho však brzy vystřídal Ferdinand Peroutka. Z jednoho z elitních prvorepublikových intelektuálů se rychle stal největší Drdův ideový oponent. Jejich vzájemné názorové přestřelky ale vyvrcholily až později, Peroutka si neodpustil řadu uštěpačných poznámek na Drdovu adresu ani ze svého amerického exilu.

Osud Lidových novin nenechával Drdu v klidu ani během následujících let. Zasahovat do chodu listu se pokoušel prostřednictvím Syndikátu českých spisovatelů. Na schůzi ze dne 28. června 1946 iniciované právě Syndikátem, na níž spolu s Řezáčem kritizoval úroveň listu ve smyslu, že “nedosahuje zdaleka výše předválečných Lidových novin” a zpochybňoval “vyhraněnou individualitu Ferdinanda Peroutky.”⁷⁵

Nové žurnalistické útočiště našel Drda v čerstvě zřízeném deníku Práce. Oficiální orgán odborářů po válce vyšel poprvé jako Národní práce 6. května 1945 ještě jako hlavní list Ústřední rady odborů. Poté nastoupil pravidelnou denní periodicitu od 11. května 1945 už jako Práce, list Revolučního odborového hnutí. Redakce dostala zázemí v budově zrušené Národní politiky na Václavském náměstí.⁷⁶

V redakci řízené Jiřím Sílou se uplatnil nejdřív jako vedoucí redaktor v kulturní rubrice, nejčastěji přispíval na stránky Práce filmovými recenzemi. Mnohem větší příležitost dostal jako dopisovatel listu z Norimberského procesu.

Reportáže vyšly v souborném knižním vydání v roce 1946 jako Listy z Norimberka. „Vidím ho z těch dob vždy v košili s vyhrnutými rukávy, nebo ve svetru přes tu košili, jak se temperamentně účastní redakčního dění, jak živě gestikuluje rukama. Stejně jako se dokázal rozveselit, dokázal se i rozzuřit, až mu skřípaly zuby, praskalo drcené sklo a sršel z něho oheň,“⁷⁷ zavzpomínal na Drdův elán spisovatel a dlouholetý tajemník sekretariátu Svazu československých spisovatelů Vlastimil Maršíček.

⁷⁵ Protokol o schůzi Sdružení kulturních organizací. 28. 6. 1946, s.4, karton 84. Národní archiv v Praze.

⁷⁶ Práce, 6. 5. 1945, s. 1

⁷⁷ Maršíček, Vlastimil: Nezval, Seifert a ti druzí... Host, Brno 1999, s. 21

Práce se pevně usadila na novinovém trhu a deník vycházel nepřetržitě až do začátku devadesátých let, Drda se k odborářskému tisku vrátil až na sklonku svého života.

5.2 Jan Drda v deníku Lidové (Svobodné) noviny

Jeden z nejrespektovanějších listů v Československu si Lidové noviny vytvořily mezi inteligencí silné renomé. V poměrech osvobozeného Československa nejdřív přišly o svůj titul. Kvůli skutečnosti, že vycházely i za okupace musely změnit název na Svobodné noviny.⁷⁸ Novým vydavatelem se stalo Sdružení kulturní organizací, jež vytvořily korporace a jednotlivci, kteří „mají a prokazují zájem o československý kulturní život v celé jeho náplni.“⁷⁹ Členství získaly umělecké organizace (např. Syndikát českých spisovatelů, Svaz českého herectva, Blok českých výtvarníků), i vzdělávací instituce (např. Univerzita Karlova, Univerzita Palackého, České vysoké učení technické v Praze).⁸⁰

Vlády nad novinami se ve stejných chvílích, kdy docházelo v únoru 1948 k převzetí moci komunisty, prostřednictvím akčního výboru vlády nad novinami ujala na druhý pokus skupina vedená čelním představitelem spisovatelské organizace, spisovatelem Janem Drdou a dalším straně poplatným literátem Václavem Řezáčem, pod jehož dozor začalo spadat nové svazové nakladatelství Československý spisovatel navazující na koncern Fr. Borový. Sdružení kulturních organizací zaniklo, stejně tak jako mnoho z jeho členských organizací.

K třetímu výročí osvobození se mohl list vrátit i ke svému tradičnímu názvu. „Naši čtenáři nás ve stovkách dopisů žádali po únoru o tuto změnu, ukazující, jak slovo lidový dostává nový, rozjasněný zvuk, jak lid a národ jedno jest,“⁸¹ pochvaloval si Drda v úvodníku z 8. května, který se ocitl už pod záhlavím s obnoveným názvem Lidové noviny.

⁷⁸ Pernes, Jiří: Svět Lidových novin 1893 – 1993. Lidové noviny, Praha 1993, s. 110

⁷⁹ Pilz, Jaroslav: Národní 9. Československý spisovatel, Praha 1969, s. 126

⁸⁰ Protokol o schůzi Sdružení kulturních organizací. 28. 6. 1946, s.4, karton 84. Národní archiv v Praze.

⁸¹ Lidové noviny, 8. 5. 1948, s. 1

5.2.1 Převzetí listu v únorových dnech 1948

Za poslední výrazné vystoupení dosluhujícího vedení redakce pod Ferdinandem Peroutkou lze označit prohlášení z 22. února 1948, které nahradilo na titulní stránce Svobodných novin jeho pravidelný nedělní šéfredatorský úvodník. Místo tohoto úvodníku se objevilo provolání k československé politické veřejnosti, které však nebylo tak úderné, jak by si tyto kritické dny žádaly. Možná to bylo zapříčiněno i tím, že výzva byla napsána bez vědomí rychle se vyvíjející politické situace a pouze vyzývala strany, „aby se v nadcházející volební kampani chovaly slušně.“⁸² Mezi jeho signatáře patřil kromě Peroutky například pražský arcibiskup Josef Beran, nebo komunisty později popravená národně-socialistická poslankyně Milada Horáková.

Šlo o poslední vydání, na jehož přípravě se ještě Peroutka aktivně podílel. V úterním vydání byl ještě uveden jako šéfredaktor v tiráži, což vzhledem k okolnostem bylo pouze symbolické označení. O tři dny později si čtenáři na první straně přečetli už stanoviska zcela odlišná. Prohlášení Kupředu, zpátky ni krok, iniciované komunistickou kulturní obcí, zároveň anoncovalo konec necelé tříleté Peroutkovy éry. Ani v tiráži se jméno Peroutky již neobjevilo, Peroutka se již chystal na odchod do exilu.

Jak už jsem se zmínil, také v případě převzetí Lidových (Svobodných) novin přišla na řadu praxe akčních výborů. Ten, který byl samozvaně ustaven ve Sdružení kulturních organizací se sešel 26. února 1948 v prostorách Národního klubu na Příkopech. Otěže jednání držel pevně jako šéf akčního výboru Drdův souputník Řezáč. Úkol jednání zněl: vybrat nového šéfredaktora, přitom na stole leželo pouze jediné jméno.

Slova se nejdřív ujal Miloš Jiránek, ředitel nakladatelského koncernu Fr. Borový, který Svobodné noviny materiálně a organizačně zaštiťoval. Ve svém projevu kličkoval, ačkoliv nebylo za dané situace už kam uhnout. Kdyby Drda nebyl jmenován šéfredaktorem,

⁸² Prohlášení Sdružení kulturních organizací. Svobodné noviny, 22. 2. 1948, roč. 56, s. 1

Svobodné noviny by dál nevycházely. Jiránek odpověděl, „že nemůže sám o věci rozhodovat a navrhol volání schůze Sdružení kulturních organizací. Na podotknutí, že není doba pro dlouhé schůzování, vyjádřil se v tom smyslu, že je-li to přání předsednictva vlády, aby se stal šéfredaktorem Jan Drda, chce toto přání respektovat, že toto rozhodnutí nespadá do jeho resortu,“⁸³ uvádí se v zápisu z jednání, jenž zůstal zachován v Památníku národního písemnictví.

Peroutkovo křídlo už nemělo na chod věcí stejně žádný vliv. Za „pokrokovou skupinu“ redaktorů vystoupil spisovatel Zdeněk Jirota. Autor Saturnina přednesl prohlášení Kupředu, zpátky ni krok, které se téhož dne objevilo na titulní stránce Svobodných novin. „V touze zachovat starou dobrou tradici Lidových novin, doporučují Sdružení kulturních organizací jako vydavatelstvu listu, aby funkcí šéfredaktora byl pověřen Jan Drda, jehož jméno je zárukou úrovně a kontinuity všeho toho, co tomuto listu vydobylo ono čestné místo, které v naší žurnalistice má,“ dodal Jirota výmluvně.

Někteří z přítomných se snažili diskuzi o jmenování Drdy pozdržet, jejich marné úsilí nemělo naději na úspěch. O návrhu se okamžitě hlasovalo a Jan Drda byl téměř jednomyslně schválen jako nový šéfredaktor, pouze jeden hlas byl proti (zápis neuvádí kdo přesně). Slova se poprvé ujal Václav Řezáč, oznámil vytvoření akčního výboru. Většinu jeho osazenstva tvořili budoucí přispěvatelé periodika.

Pod Řezáčovou reží se spustila kritika na Peroutkovu adresu, zpochybňovala se existence Sdružení kulturních organizací a poprvé padl otevřeně návrh na převzetí novin Syndikátem českých spisovatelů s tím, „že budou sloužit celé kulturní obci.“ Za tímto účelem vznikl akční výbor.

Zahájená rozprava připomínala přes snahu o prosazení jemnější formulace o problematičtém

⁸³ Zápis z VII. Mimořádné schůze výboru Sdružení kulturních organizací. 26. 2. 1948. Fond Svazu československých spisovatelů. Památník národního písemnictví, Praha, s. 1

postavení listu v nově vzniklé politické situaci boj s větrnými mlýny. Nad tím se v zahájené diskuzi trefně zamýšlel účastník schůze doktor J. Werstadt, který namítl, „že by bývalo bylo jednodušší postavit Sdružení před skutečnost volby akčního výboru ihned, ještě před konáním této schůze, na které již nezáleželo vzhledem ke kompetenci akčního výboru.“ Na to předsedající Řezáč reagoval lakonickým vysvětlením: „Převzetí schůze akčním výborem ihned při zahájení nebylo možné jednak pro dodržení formy s lidského a společenského hlediska, jednak proto, že všichni členové akčního výboru nebyli ještě přítomni.“

Okolo páté hodiny odpolední vešel do místnosti nově zvolený šéfredaktor Jan Drda. Ve svém projevu se skromně přiznal, že neměl ctižádost vést Svobodné noviny, nicméně nyní je chce dělat tak, aby byly dobrým listem. Dále zrekapituloval svoji krátkou účast na prvních vydáních v květnu 1945 a pochopitelně neopomenul zklamání nad tím, jakým směrem se noviny vydaly pod patronátem Sdružení kulturních organizací a jeho oponenta Peroutky. V jeho řeči se objevily i rozpory. Drda neopomněl připomenout, že je komunista. V kontextu doby působilo nereálně jeho vyjádření, „že si nepřeje dělat noviny komunistické. Nechce to on sám a nechce to jeho strana, která je dnes tak silná, že nemá zapotřebí zakládati si nový tisk,“ jako slib, který nemůže být ani zdánlivě dodržen.

Dále Drda vymezil budoucí čtenářské zaměření tisku. Tvrdil, že list má ukázat, že postavení inteligence není nijak výjimečné, „že je stejné jako je místo celého dělného národa, že je mezi lidem.“ Pustil se také do kritiky zahraniční rubriky, která prý např. přebírá zprávy o dění v Sovětském svazu z jiných než sovětských zdrojů. Drda chtěl zprávy sovětské ze Sovětského svazu, jugoslávské z Jugoslávie a anglické z Anglie. Situace se za jeho vedení listu navzdory tomuto prohlášení paradoxně převrátila, když zahraniční zpravodajství odkudkoliv ze západního světa list přejímal buď z Československé tiskové kanceláře, či pouze sovětských agentur.

Na závěr svého projevu se již Drda uchýlil pouze k nic říkajícím bezobsažným formulacím o budování lepších zítřků. Navíc zcela vážně pronesl předsevzetí, která mělo v době radikálních personálních čistek spíš tragikomický nádech, když tvrdil, že nepřichází na místo šéfredaktora

s představou, že toho nebo onoho z redakce vyhodí. Zlý úmysl by ale rozhodně nestrpěl... Schůze byla ukončena ve čtvrt na sedm večer.⁸⁴

Zvýšený nátlak na rychlou čistku v Lidových novinách přicházel i z prostředí mimo kulturní kruhy. Venkovské vydání Svobodných novin 24. února nevyšlo, protože zaměstnanci tiskárny Orbis odmítli tento deník tisknout. Do bojkotu reakční žurnalistiky se zapojili i dopraváci. Např. závodní rada místní dráhy Otrokovice-Zlín-Vizovice se usnesla nepřijmout k dopravě po této dráze mj. Svobodné slovo, Lidovou demokracii, Národní obrodu, Svobodné noviny a Dnešek.⁸⁵ V ten okamžik už bylo jasné, že Lidové noviny na dlouhou dobu poslední a jednu z nejméně slavných etap svojí existence.

5.2.2 Svědectví o Drdově řízení Lidových novin

Do Lidových novin přicházel Drda z posláním z nejvyšších míst. Úkol přeměnit Peroutkův deník v noviny „pracující inteligence“ mu podle svědectví zástupce šéfredaktora Jana Pilaře svěřil osobně Klement Gottwald.⁸⁶ V redakčním kruhu si Drda vytvořil přirozenou autoritu dobráckého šéfa. „Byl vynikající řečník, dovedl strhnout posluchače, byl vypravěčem par excellence, byl sympaticky obtloustlý a kučeravý, pln klukovské rozvernosti, bytostné lidovosti a humornosti,“ vystihl Pilař spisovatelův charakter.

Redakce v budově na Národní třídě 9 měla několik malých místností, z nichž se vycházelo na pavlač. „Drda se rád procházel a sledoval, jak jeho posádka čile pracuje,“⁸⁷ vyprávěla o oblíbeném zvyku šéfredaktora jeho podřízená Zdeňka Neumannová.

⁸⁴ Zápis z VII. Mimořádné schůze výboru Sdružení kulturních organizací. 26. 2. 1948. Fond Svazu československých spisovatelů. Památník národního písemnictví, Praha, s. 2

⁸⁵ Křivánková, A., Vartál, J.: Dějiny československé žurnalistiky IV. Novinář, Praha 1989, s. 89

⁸⁶ Pilař, Jan: Sluneční hodiny. Československý spisovatel, Praha 1989, s. 175

⁸⁷ Jungmann, Milan: Literárky – můj osud. Atlantis, Brno 1999, s. 340

Drda působil jako ideologicky spolehlivý vyslanec strany, ale i za jeho působení nastalo došlo k chybám. V červnu 1948 velebily Lidové noviny jugoslávského vůdce Josipa Tita, který byl kvůli odepření poslušnosti Stalinovi vyobcován ze socialistického tábora zrovna během svojí pražské návštěvy, kde o jeho uvítání referoval redaktor Zikmund Skyba. Zatímco „šéfredaktor Jan Drda rozzuřen pobíhá redakčními místnostmi a hledá Skybu. Mezitím všechny noviny ostatní přinesly čerstvou zvěst, že Tito je zrádce, vyobcovaný z rodiny komunistických stran. Jen Lidovky vítaly vzácného hosta v Praze.“⁸⁸

Přímo u redaktorských stolů to možná nebylo patrné, ale hospodářské situace Lidových novin začínala postupem doby být neúnosná. Toho si ve svých Pamětech povšiml i Václav Černý: „Redakci vyčištěných Lidovek Drda u vědomí své moci vzápětí doplnil na rozměry tak obří, že mohly závodit div ne s londýnskými Timesy, na listě redaktorských platů bylo nakonec okolo stovky osobních položek, peněžní fondy byly teď přece neomezené a Drda uměl utrácet, ale nebylo-li brzo prakticky lze na Národní třídě potkat nikoho jiného než redaktory z Lidovek, počet jejich abonentů počal úměrně s růstem čísla redaktorů katastrofálně klesat, Drda staré slavné Lidovky rychle a nezadržitelně pohřbíval,“⁸⁹ vykreslil Černý neveselou situaci deníku.

Při popisu Drdova charakteru Černý označil Drdu za kariéristu ovšem bez postranních úmyslů strojit plány proti svým nepřátelům. „Jan Drda byl v gruntu nedovychovaný lidový chasníček prostých vitálních pudů, nevybíravý v prostředcích úspěchu.... Záludný nebyl, jeho zásadou bylo Žij a nech žít, podrazy nestrojil, za intrikami a nenávisťmi nešel, ačkoliv se do pomoci přátelům v nouzi také nehrnul. Nesubtilní, nenuancovaný materialistický egoista bez zloby vůči bližnímu.“⁹⁰

Přes vzájemnou spřízněnost pozoroval také Pilař na Drdovi, že funkcionářské povinnosti u něj způsobily znehodnocení literárního talentu a nezdráhal se ho označit dokonce za slabocha.

⁸⁸ Jungmann, Milan: Literárky – můj osud. Atlantis, Brno 1999, s. 340

⁸⁹ Černý, Václav: Paměti III (1945-1972). Atlantis, Brno 1992, s. 225

⁹⁰ Černý, Václav: Paměti III (1945-1972). Atlantis, Brno 1992, s. 255 - 256

„Místo toho, aby si sedl za pracovní stůl a psal, žil už jen z vidin dramát, románů a novel, které napíše,“⁹¹ vyjádřil se Pilař.

5.2.3 Ztrátové hospodaření jako příčina zániku Lidových novin

O zániku Lidových novin se rozhodlo nikoliv na poli politickém, jak tomu bylo na přelomu čtyřicátých a padesátých let zvykem. K tomu ostatně ani nebyl důvod, protože v této oblasti se ostatně list stal spolehlivým zastáncem oficiální stranické linie. K zastavení deníku se ale přistoupilo z důvodu nevyhovující ekonomické situace listu, která přerostla i jinak benevolentní mez ministerstva informací a osvěty.

O Drdově ideologické úspěšnosti ve funkci šéfredaktora se neobjevovaly pochybnosti, jako hospodář však ve svojí funkci selhal. Nechal aparát redakce vzrůst do tak rozbujelých dimenzí, které neodpovídaly ekonomickým možnostem listu, jemuž soustavně ubývali čtenáři.

Možnost částečné rekonstruovat hospodaření Lidových novin nabízí dopis z 13. listopadu 1950, kdy se nakladatelství Československý spisovatel jako zástupce vydavatele obrátilo na ministerstvo informací a osvěty s žádostí o poskytnutí dotace. Finanční příspěvek by pokryl ztrátové hospodaření Lidových novin, aby nadále „plnily své kulturní a politické poslání.“⁹²

Původně plánovaná ztráta, která měla činit onen rok 11,076.000 Kč, se ještě zvýšila o více jak milion korun na 12,140.000 Kč. K menší ztrátě nepomohla ani skutečnost, že novinám byla poskytnuta úleva na všeobecné dani v prvním čtvrtletí roku 1950.

Ani prognóza na další rok nevypadala růžově. Hospodářský výsledek se neměl od roku

⁹¹ Pilař, Jan: Sluneční hodiny. Československý spisovatel, Praha 1989, s. 393

⁹² Fond Ministerstva informací a osvěty, karta 84, složka Řešení hospodářské situace Lidových novin z 21. 11. 1950 Státní ústřední archiv v Praze

předcházejícího příliš lišit. Jeho výše se měla pohybovat rovněž okolo 11 miliónů korun. Částečným východiskem z této téměř jinak neřešitelné krize měly být následující úspory - sjednocení tisku Lidových novin z Brna pouze do Prahy, což mělo zmenšit náklady o 5 miliónů za předpokladu, že tak nepoklesne i trvale stagnující počet abonentů. V plánu se objevily i osobní úspory, jejichž výše se odhadovala na jeden a půl miliónu. K ekonomickému ozdravení Lidovek měla přispět také příslibená sleva na tisk a papír od Československých závodů polygrafických ve výši 10 procent, což v peněžním vyjádření znamenalo úsporu dalších 1,25 milionu.

Ale ani po těchto opatřeních se nepodařilo dosáhnout vyrovnaného hospodaření. Zbylá zhruba třímiliónová ztráta se měla záplatovat ze zisku, kterého pravidelně dosahoval svazového nakladatelství Československý spisovatel. Takové opatření by ovšem vyvolalo růst cen knih nakladatelství v průměru od jedné do tří korun za svazek. Jako další možnost připadalo v úvahu zvýšení nákladu Lidových novin z tehdejších 90 000 na 120 000 výtisků.

Kromě toho ekonomickou bilanci narušovaly další dluhy z předchozích let. Závazky narostly do takové výše, že se subjekty, které marně čekaly na platbu, začaly hlasitě ozývat. Šlo zejména o pražskou tiskárnu Orbis (4 miliony korun) a brněnský tiskařský podnik Rovnost (4 a čtvrt milionu). Právě problémy s organizacemi, které již nehodlaly oddalovat splatnost svých pohledávek, Lidové noviny ohrožovaly nejvíc. K těmto dluhům se musely ještě přičíst poplatky prodlení, které se pohybovaly v řádech stovek tisíc korun.

Osud listu drželo v ruce ministerstvo informací a osvěty. Ve složce z archivu tohoto ministerstva se zachoval dokument, v němž jsou vyjmenovány jednotlivé položky, jejichž splacení by pád Lidových novin odvrátil. Co tedy Drdův list po ministerstvu požadoval?

- krytí schodku z roku 1950 ve výši 12 140.000 Kčs.
- krytí plánovaného schodku z roku 1951 ve výši 3 250.000 Kčs.

- souhlas s poskytnutím nekrytého úvěru u Státní banky československé ve výši 10 miliónů korun.
- doporučení ministerstva k snížení všeobecné daně na 1 % za rok 1949 a první čtvrtletí roku 1950, slevení z nedoplatku zvláštní výdělkové daně za rok 1948 a nedoplatek dávky z majetku a přírůstku na majetku.⁹³

Hospodářský mozek celého spisovatelského koncernu Jaroslav Pilz ve svých memoárech Národní 9 uvádí k problému následující: „Dvojitý tisk, nadmíru rozšířená redakce (Lidovky měly v roce 1949-50 celkem 55 redaktorů) a omezení příjmů za inzerci zhoršovaly neustále hospodářskou situaci. Počet abonentů i volný prodej zejména u moravského vydání klesl, a proto jsme se rozhodli přenést tisk celého nákladu do Prahy.“

Mezi hlavní důvody koncentrace tisku v Praze Pilz zařadil nedostatečné strojové vybavení Lidové tiskárny v Brně, drahou dopravu a sídlo zpravodajských služeb v Praze, což prodražovalo používání dálkopisu. „Brněnští zaměstnanci Lidovek sice protestovali, báli se o svou existenci, ale nakonec jsme je přesvědčili. V roce 1951 se přestěhovala výroba Lidovek do pražského Orbisu a z Prahy se expedovaly do celého státu. Ale ani tato dobře míněná injekce nadlouho nepomohla. Ztráta na Lidových novinách dostoupila výše 10 miliónů Kč (před měnovou reformou).“

Klíčovými jednáními o osudu Lidových novin na ministerstvu informací se Pilz osobně zúčastnil. „Ředitel Československého spisovatele Václav Řezáč se vypravil na ministerstvo informací intervenovat u vedoucího odboru Jiřího Taufera. Byl jsem přítomen jednání a překvapilo mě, jak snadno se dal Taufer přesvědčit a jak ještě rychleji rozptýlil moje obavy o osud Lidovek prohlášením, že peníze na odstranění dluhů se na ministerstvu najdou.“

⁹³ Fond Ministerstva informací a osvěty, karton 84, složka Řešení hospodářské situace Lidových novin z 21. 11. 1950 Státní ústřední archiv v Praze

Naděje však brzy vzaly za své. „Taufel se brzy nato ministerského místa vzdal, a když jsme znovu intervenovali s Řezáčem u odborového přednosty Ivana Olbrachta, zjistili jsme, že pro naši věc nemůže ani on, ani nikdo jiný cokoliv udělat. Osud Lidovek byl zpečetěn. Svaz spisovatelů rozhodl, vzhledem k tomu, že deník je finančně neúnosný, Lidovky zastavit. Od února 1952 začaly vycházet jako týdeník Literární noviny.“⁹⁴

O blížícím se konci Lidových novin se ze samotných stránek dozvídali na začátku roku 1952 pouze pozorní čtenáři. Poslední týden se na druhé straně objevují krátké anotace, které pravily, „že v nejbližších dnech začne Svaz československých spisovatelů vydávat kulturně-politický týdeník Literární noviny.“⁹⁵ Z podobných útržkovitých zpráv nebylo srozumitelné, že Literární noviny nahradí Lidové noviny.

Mnohem jasněji bylo všem čtenářům, až při pohled na poslední vydání Lidových novin. V úvodníku nazvaném Literárními novinám na cestu, u něhož není uveden autor, byla příčina zániku Lidových novin podána jako hotová věc

„Zítřka, v sobotu 9. února, dostanou naši čtenáři místo obvyklého výtisku Lidových novin do rukou první číslo Literárních novin, nového týdeníku Svazu československých spisovatelů. Po důkladné úvaze a rozboru se vedení Svazu rozhodlo, že místo deníku, který Svaz vydával od únorových dnů téměř čtyři roky, vybuduje časopis, jaký v našem kulturní životě doposud velmi chybí, totiž týdeník.“ Na konci článku byl také vytýčen cíl nového periodika - snaha navázat na prvorepublikové tradice Lidových novin už byla zapomenuta, spisovatelé se nyní měli vrhnout do úsilí o co nejuvěrnější následování sovětského časopisu spisovatelů *Litëraturnoja gazeta*.⁹⁶

Brněnský spisovatel Čestmír Jeřábek si ve svém deníku, vydaném poprvé v roce 2000, posteskl v zápisu datovaném z února 1952. „Ubohé Lidovky! Šedesát let reprezentovaly

⁹⁴ Pilz, Jaroslav: *Národní 9. Československý spisovatel*, Praha 1969, s. 139 - 140

⁹⁵ *Lidové noviny*, 3. 2. 1952, r. 60, s. 1

českou politickou a žurnalistickou kulturu, nesložily zbraň před vídeňskými vládami, před brněnskou radnicí, před rakouskou soldateskou za první světové války, vydržely za Heydricha a jeho nacistických pochopů, přežily okupaci, ale nepřežily Gottwalda.⁹⁷

Na svazové půdě došlo pod vedením Antonína J. Liehma k pokusu o obnovení Lidových novin během jara 1968, kdy již měly od ministerstva vnitra přislíbeny prostory pro novou redakci v místech, kde dřív úřadovali cenzurní úředníci. Kvůli srpnovým událostem ale zamýšlené první říjnové číslo nikdy tiskárnu neopustilo. Existence listu se obnovila v samizdatu v roce 1987 a zpátky na denní periodicitu pak začaly obnovené Lidové noviny vycházet od 2. dubna 1990.⁹⁸

5.3 Drdův vliv na Literární noviny a další listy Svazu československých spisovatelů

Konec Lidových novin spustil současně také proměnu struktury kulturních periodik. Mocenské centrum to pojalo jako vhodnou záminku a rozhodlo se přetvořit jejich dosavadní složení.

Spolu s Lidovými novinami skončila éra dalších dvou listů. Zastaveno bylo vydávání Kulturní politiky, která připadala vládnoucí moci příliš uvolněná a svobodomyšlná. Redaktoři tohoto listu totiž brali vážně tezi o kritické podstatě marxismu, což se oficiálním místům pochopitelně nezamlouvalo. V řadách jejích spolupracovníků vznikla báseň Socialistická láska, literární parodie na poezii socialistického realismu, což propaganda využila k rozpoutání aféry, na jejímž konci muselo několik osob opustit svá místa, došlo také k vylučování z univerzit.

Stejný konec nakonec potkal i dogmaticky úzkoprsou Tvorbu, v jejímž čele stál Gustav Bareš (Tvorba se ale dočkala obnovení v roce 1957 jako nástroj k posílení „ideologického boje“).

⁹⁶ Literárním novinám na cestu. Lidové noviny, 8. 2. 1952, roč. 60, s. 1

⁹⁷ Jeřábek, Čestmír: V zajetí stalinismu. Barrister a Principal, Brno 2000, s. 158

⁹⁸ Pernes, Jiří: Svět Lidových novin 1893 – 1993. Lidové noviny, Praha 1993, s. 117, 136

5.3.1 Drdovo působení v Literárních novinách

Všechny tyto proudy se měly nově protnout v Literárních novinách. V jejich čele se proto už neobjevil Drda, ale šéfredaktorem byla jmenována kompromisní osobnost, jíž se stal básník František Branislav. Z Lidových novin přešla do Literárních novin většina administrativního personálu, list převzal i databázi předplatitelů.

Literární noviny měly navázat hlavně na rozsáhlou kulturní rubriku Lidových novin. Na jejich stránkách šlo dobře vyzorovat proměny kulturně-politické atmosféry až do poloviny 60. let. První éra ještě patřila dogmatické linii, jejíž prosazování zastával i Drda. V programovém úvodníku se čtenáři dozvěděli, že redakce chce skoncovat se „sektářstvím, vulgarizátorstvím a schematismem“, ale aktuální zůstal boj proti „škůdcovským vlivům, buržoaznímu liberalismu, kosmopolitismu a bezideovosti.“⁹⁹ A tak nebyla nouze o kultovní oslavy komunistických vůdců a literátů.

Zároveň se objevily první náznaky uvolnění, i když vypořádání se s problematickými otázkami minulosti probíhalo alibisticky, do vlastních řad kritika za žádných okolností nemířila. Vrchní ideologové angažované literatury Štoll a Taufer svrhli vinu za poúnorové výpady proti příslušníkům avantgardy na „Slánského kliku“, tedy na odstraněného generálního tajemníka KSČ. Právě skupina štollovsko-tauferovská stála v opozici vůči Drdovým zájmům.

Větší vliv nad chodem Literárních novin získal Drda až po první změně na šéfredaktorském postu. Nevýrazného Branislava nahradil v období od roku 1954 do 1959 Jan Pilař, který Drdovi dělal v závěrečném období Lidových novin zástupce a byl mu tak mnohem spolehlivějším spojencem. Za Pilařova působení zasedal Drda v redakční radě (1956 - 1958), kam se ještě naposledy vrátil v období 1959 - 1963, než se Literární noviny definitivně vymkly kontrole stranických orgánů, staly se tribunem reformních hlasů a po nátlaku stranických orgánů vycházely od roku 1967 pod upravenými názvy Literární listy a později Listy.

Ve svých příspěvcích se Drda věnoval především komentářům k domácímu politickému dění. Zatímco se posunovala hranice k větší otevřenosti a rozmanitosti obsahu Literárních novin (časopis dostal diskuzní ráz), duch Drdových článků se s vývojem doby nijak nevyvíjel. Ještě v roce 1958 přirovnával jednání XI. sjezdu KSČ k procesu, který „připomíná svou vysokou teplotou vysokou pec, ve které žár spájí, stavuje, roztavuje a nakonec homogenizuje, aby vydal novou, ve své struktuře jednotnou ocel, novou vysokou kvalitu.“¹⁰⁰ Stejný text přitom mohl vyjít klidně o deset let dřív, rozlišit je by bylo bez pohledu na datum vydání téměř nemožné.

Drda si svojí ideovou konzervativnost zřejmě neuvědomoval, i když se mu postupně stávala přítěží. Některé jeho plány od počátků tvrdě v redakci Literárních novin narážely na nepochopení. V posledních číslech Lidových novin začaly vycházet Hospodáři, Drdův nikdy nedokončený pokus o velký budovatelský román. Při likvidaci listu bylo Drdovi přislíbeno, že v započatém díle bude moci pokračovat na stránkách Literárních novin. V soukromém dopise členovi ÚV KSČ a vlivnému předsedovi ideologické komise Jiřímu Hendrychovi z července 1959 Drda popsal, jak se mu jeho vysněný projekt rozpadl pod rukama.

„Soudruh náměstek chvátal s likvidací Lidovek, mne ujistili, že Hospodáři sice nemohou pokračovat v Literárkách, protože by je hned v počátku poškodili (během vycházení v nedělních Lidovkách stoupl náklad nedělního čísla o 15 000), ale že mohu Hospodáře dotisknout v Novém životě. Za týden, zrovna uprostřed psaní, jsem se dověděl, že v Novém životě to nepřichází vůbec v úvahu. Soudruh Pekárek mi to řekl tehdy velmi lapidárně - "Jdi do p... s těmi tvými Hospodáři." Tenkrát mi bylo šestatřicet, měl jsem nervy jak dráty a zdálo se mi, že mám před sebou ještě moře života. Dnes je mi čtyřiačtyřicet, moře je pryč, každého dne bez psaní je mi líto.“

Hospodáře Drda nakonec skutečně nedopsal. Nicméně o správnosti nastoupené cesty v linii socialistického realismu byl Drda dál skálopevně přesvědčený, ačkoliv se kulturní scéna

⁹⁹ Dokoupil, Blahoslav: Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000, s. 135

¹⁰⁰ Literární noviny, roč. 7, č. 26, 28. 6. 1958, s. 1 a 3

začala zásadně proměňovat. „Kdykoli jsem po pětáctyřicátém vzal pero do ruky, vždycky jsem usiloval o to, psát stranicky a politicky, protože nic jiného nestojí za to,“¹⁰¹ ubezpečil Hendrycha.

Přesto bylo Drdovo přesvědčení soustavně nahlodáváno, rozhodující úder dostalo ale až o deset let později v srpnových dnech roku 1968.

5.3.2 Drdovo působení v měsíčníku Nový život a týdeníku Nová doba

Literární noviny nebyl jediný list, v němž Drda hledal po zrušení Lidových novin útočiště. Zájemcům o zahraniční politiku doporučila dosluhující redakce Lidovek českou verzi sovětského týdeníku Nová doba. V tomto listu našel Drda stálé redaktorské zaměstnání rok po ukončení vydávání Lidových novin. Nová doba však byla pouze jednou z devíti jazykových mutací týdeníku, který přinášel výběr přeložených politických komentářů a reportáží ze sovětského tisku. Původní autorské příspěvky od českých autorů se v něm vůbec neobjevovaly.

Výmluvně působilo už posláním Nové doby. Týdeník dostal za úkol osvětlovat otázky zahraniční politiky Sovětského svazu a ostatních států a aktuální otázky mezinárodního života, seznamovat čtenáře se současným životem národů všech zemí a s jejich bojem za demokracii, trvalý mír a bezpečnost a samozřejmě také odhalovat výmysly nepřátel míru a mezinárodní spolupráce, bojovat proti podněcovatelům války, vystupovat proti lživým zprávám a pomluvám reakčního tisku. O náplň jednotlivých čísel se starali učenci, spisovatelé, novináři, odborářští vůdci a jiní veřejní činitelé.

Jelikož tvůrčí vklad české redakce byl v případě Nové doby minimální, lze z toho usuzovat, že hlavním přínosem Drdova působení byla jistota stálého příjmu.

Již od roku 1949 vycházel měsíčník Nový život, který dával prostor ukázkám z nové básnické

¹⁰¹ Dopis Jiřímu Hendrychovi, 20. 7. 1959. Pozůstalost Jana Drdy. Památník národního písemnictví, Praha.

i prozaické tvorby a na jeho stránkách se objevovaly i studie, články a kritiky. Šlo o první periodikum, které po zrušení všech literárních časopisů předchozích let jako první přijal komunistickou doktrínu řízené kultury. Převládala v něm agitační poezie a budovatelská próza. V Novém životě se Drda objevil hned v prvním ročníku v roli člena redakční rady, jinak do Nového života aktivně nepřispíval. Vydávání Nového života bylo zastaveno po deseti ročnících a v rámci dalšího přeskupování kulturních titulů nahrazeno měsíčníkem Plamen.

Po zániku Lidových novin se už Drda nedočkal politicko-kulturně zaměřeného listu, nad nímž by měl plnou moc. V archivu Svazu československých spisovatelů se zachoval nedatovaný návrh na vydávání svazového časopisu pro mladé autory, za jehož vedoucího redaktora byl Drda navržen. Zajímavé bylo, že i po špatných zkušenostech s hospodařením Lidových novin se od začátku počítalo s jeho ztrátovostí. Pokud se tento projekt dočkal realizace, tak to nebylo pod Drdovým vedením.

5.4 Drdova šedesátá léta – postupné uvolnění a tvrdé prozření

Od poloviny padesátých let se prohlubovala krize oficiální ideologie. To přinášelo prostor pro nástup nových myšlenek nejen v kulturní oblasti.

S blížícím se „pražským jarem“ začala pookřávat také Drdova dosud skálopevná věrnost komunistickým ideálům v takové podobě, jak je přijal v poválečné době a následně udržoval. Postupně opustil všechny veřejné funkce, mezi nastupující generací spisovatelů, kteří se staly jednou z hybných sil reformního hnutí, už si Drda svoje postavení nemohl udržet. .

Navíc se na stránkách tisku začala objevovat adresná kritika událostí z padesátých let. Drda poprvé musel činit otevřeným atakům za svojí angažovanost při nástupu komunistického režimu. V jeho pozůstalosti zůstalo několik desítek anonymních dopisů. Na jeden z podepsaných Drda jeho pisateli odpověděl. „Milý pane Faimane, kdyby ten dopis, který jste mi poslal, byl nepodepsán, zahodil bych jej do koše jako každý jiný utrhačný a nepravdivý

anonym. Protože jste se však podepsal a uvedl i adresu, musím si myslet, že jste se stal obětí nějaké mystifikace,“ ohrazoval se vůči obviněním, že převzal vládu nad Syndikátem českých spisovatelů neprávem. „Byl jsem jedním z iniciátorů revolučního výboru spisovatelů ještě hluboko v okupaci spolu s Františkem Halasem a Václavem Řezáčem, v revolučních dnech jsem se stal členem vedení Syndikátu a jeho jednatelem. Myslíte, že bych se byl udržel v této funkci, kdybych měl máslo na hlavě? A tak dále, a tak dále. Co řádka, to lež nebo špatná informace,“¹⁰² rozzlobil se Drda.

Pro svoji na odiv prezentovanou politickou naivitu a svérázné vystupování byl Drda snadným terčem kritiků. To dobře popsal Jan Pilař v článku u příležitosti Drdových padesátin, který uveřejnili v roce 1965 Literární noviny. „V posledních letech se vrátil sám k sobě a hledá starou, zkušenostmi pošramocenou přirozenost. Nemá to lehké. Byl výraznou veřejnou osobností, lidi se do něj rádi strefují, troufne si na něj i poslední satirik z Dikobrazu.“¹⁰³

Ve společnosti si Drda dál udržoval solidní popularitu vystupováním v televizním pořadu Tvář v tvář, který představoval žánr televizního komentáře. Drda se v nich často vracel k příběhům ze svého dětství, nebo zkoumání historie příbramského regionu, politickým tématům se vyhýbal. Podle vyhodnocení dramaturgie pořadu předčil ostatní hosty, kteří se s ním ve vysílání střídali. Šlo třeba o reformního ekonoma Věňka Šilhána, nebo novináře a publicisty Jiřího Kantůrka.

„V jeho komentářích podávaných formou sugestivního či besedování se projevuje snad nejvíce politická angažovanost, cit pro slovní a řečnické obraty, umění přemýšlet před kamerou, působení na citovou stránku lidskou, používání typických příkladů ze života a dovedné využívání dopisů, které od diváků dostává. Tvrdí se mezi kritiky a spisovateli, že Drda v těchto komentářích objevuje po dlouhé době spisovatelské odmlky opět sám sebe,“¹⁰⁴ zazněla na Drdovu adresu pozitivní slova. Ohlas pořadu byl značný. V Literárních novinách z února 1967 autor rozhovoru s Drdou podotýká, že spisovateli přišlo po jediném vysílání pět

¹⁰² Dopis p. Faimanovi. 18. 3. 1968. Pozůstalost Jana Drdy. Památník národního písemnictví, Praha. Inventární číslo 14/75

¹⁰³ Pilař, Jan: O Janu Drdovi padesátiletém. Literární noviny, 3. 4. 1965, roč. 13., s. 5

set dopisů.¹⁰⁵

V šedesátých letech se začaly u Drdy ozývat vážné zdravotní problémy. V roce 1965 prodělal první infarkt a v péči lékařů pobýval často až do svojí smrti.

Největší otřes ale znamenal pro Drdu znamenal vstup vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968. Podle jeho následných reakcí bylo zřejmé, že si ho získaly Dubčekovy vize socialismu s lidskou tvář. S generálním tajemníkem KSČ se znal už z Národního shromáždění, kde spolu v poslaneckých lavicích strávili společně prvních šest let pounorového volebního období. Konec nadějí na přerod československé společnosti pocíťoval jako osobní zklamání.

Se stejnou květnatou rétorikou, kterou v předchozích dvou desetiletích používal jako nástroj boje s nepřáteli totalitního režimu, se Drda vyslovil proti sovětským záměrům. Necelý týden po začátku okupace přinesl oficiální orgán komunistické strany Rudé právo, který však byl ještě v držení reformních sil, článek Nedejte jim ani kapku vody. Jako jeho autor byl podepsán Jan Drda.

„Pero se mi chvěje v ruce, hlas se mi zadržává. Pětadvacet let jsem učil své děti, aby milovaly Sovětský svaz, aby v Moskvě viděly hvězdu naší jistoty, ručitele naší národní a státní nezávislosti. Teď je to všechno v troskách. Tytéž tváře, tytéž uniformy, které viděly na obrázcích z nezapomenutelných májových dnů, které jsem je učil cítit, jako tváře našich osvoboditelů, vidí teď mé děti vlastníma očima v strašných souvislostech. Vidí je prolévat českou krev, střílet do našich národních památníků.“ Závěr jeho výzvy patřil patetickému zvolání. „Jste bezectní okupanti a měl stokrát pravdu ten, kdo napsal na pražské zdi: Nezkřivte jim ani vlas, nepodejte ani kapku vody!“¹⁰⁶

Zvolání na konci článku se stalo i jeho titulkem a současně také jedním z hesel nenásilného odporu vůči okupačním silám. Podle Jana Pilaře ale poslal Drda článek do Rudého práva bez

¹⁰⁴ Návrh koncepce vnitropolitického komentáře Tvář v tvář. Pozůstalost Jana Drdy. Památník národního písemnictví, Praha. Inventurní číslo 4100 – 4133, 14/75

¹⁰⁵ Pojmenovat pravým jménem – rozhovor Bohuslava Blažka s Janem Drdou. Literární noviny, 18. 2. 1967, s. 5

¹⁰⁶ Drda, Jan: Nedejte jim ani kapku vody. Rudé právo, 27. 8. 1968, s. 3

nadpisu a údernost mu dodala neznámá osoba z redakce. Sám prý z Drdových úst nikdy neslyšel „náznak lítosti nad tím, co se stalo.“ (myšlena invaze vojsk)¹⁰⁷

Skutečnost nastolená tímto projevem odporu ale byla nezvratná. Drdova výzva se stala jednou z nejcitovanějších symbolů odporu vůči vojenské intervenci a jeden z nejpřesvědčenějších komunistických tribunů předchozích let se pro nastupující normalizační režim proměnil v nepohodlnou osobou.

5.4.1 Drda v týdeníku Svět práce

Přesto dostal ještě čas vrhnout se naplno do novinářské práce. Byl jmenován šéfredaktorem týdeníku Svět práce, i když o jeho příchodu padlo ještě před začátkem invaze „spřátelených“ armád.

Vydávání tohoto původně sociálně demokratického listu převzalo po únoru 1948 vydavatelství Rudé právo. Za další tři roky přešel pod odbory, ale po dalších třech ročnicích list zmizel z trhu. Po jedenáctileté pauze byl Svět práce znovu vzkříšen pod Drdovým vedením.¹⁰⁸

První číslo šlo do distribuce 2. října 1968, to už muselo být jasné, že Drda jako jeden z nejkřiklavějších symbolů nesouhlasu s okupací na místě dlouho nevydrží. Na přípravách úvodního čísla se ani osobně nepodílel, protože ho zdravotní problémy držely v nemocniční péči. „Místo redakční porady se sešlo konzilium lékařů. Místo psacího stroje funguje elektrokardiograf. Místo vzrušené atmosféry redakce nastal klid na nemocničním lůžku,“¹⁰⁹ stálo na místě vyhrazeném pro první šéfredaktorský úvodník.

Jakoby se obloukem vrátil částečně do dob svých žurnalistických začátků a letmo naznačil, jak se mohl po této stránce vyvíjet, kdyby nevstoupil do služeb komunistické ideologie. Z nového odborářského týdeníku nečišel schématismus, na jeho stránkách už nebyl prostor pro

¹⁰⁷ Pilař, Jan: Sluneční hrob. Československý spisovatel, Praha 1989, s. 398

¹⁰⁸ Křivánková, A., Vartál, J.: Dějiny československé žurnalistiky IV. Novinář, Praha 1989

sáhodlouhé komentáře opěvující pateticky výdobytky komunismu. List byl zaměřen víc na běžného čtenáře s podtitulem Týdeník pro každého. S pestřejší grafikou se na jeho stránkách množství fotografií i ideologicky nezaujatých článků o dění v západním světě.

Toto provizorní období nakonec trvalo rok. V tiráži se jako šéfredaktor naposledy objevil 8. října 1969, následující číslo ještě přineslo ukázkou z dalšího Drdova nedokončeného díla, románu Odkud přicházíme. Oficiální zdůvodnění bylo stručné. Drdovo odvolání z postu šéfredaktora schválilo 30. září 1969 vedení Ústřední rady ROH. „Na stránkách časopisu se objevovaly články s nesprávnými politickými názory a dostávali zde hlas představitelé a mluvčí pravicového oportunistu. Vzhledem k tomu, že jste nedostatečně politicky zvládl vedení redakce, rozvazujeme s vámi pracovní poměr k 31. 12. 1969,“¹¹⁰ stálo v dopisu doručeném do Drdova bydliště. Naplno pocítil nelibost režimu, který pomáhal dlouhá desetiletí držet při životě.

5.4.2 Poslední měsíce Drdova života

Na Drdovu hlavu dolehla tíživá realita. Po odchodu ze Světa práce nemohl najít nové zaměstnání. V rámci nátlaku na odvolání svého památného příspěvku do Rudého práva nebyl přijat ani jako turistický průvodce v zámečku Hvězda, kde sídlilo Jiráskovo muzeum.

Další výrazné omezení postihlo Drdu od Českého literárního fondu, který mu definitivně přikázal vystěhovat se z dobrříšského zámku. Podle spisovatele Vlastimila Maršíčka navíc Drdovu situaci komplikovala i rodinná krize. Nemohl se tedy vrátit ani zpátky ke svojí manželce do bytu v Gorazdově ulici. „Jak bylo obecně známo, Drda žil již delší dobu na hromádce s mladou zámeckou zahradnicí,“¹¹¹ uvedl Maršíček.

Když si na 28. listopadu 1970 odvážel ze svého druhého domova poslední osobní věci, zajel pak k benzínové pumpě a „pustil se do neznáma.“ Udělalo se mu nevolno, ještě dokázal na křižovatce zastavit, ale s hlavou opřenou o volant ho našli už bez známky života.

¹⁰⁹ Namísto předsevzetí. Svět práce, 2. 10. 1968, roč. 1, s. 1

¹¹⁰ Filip, Václav: Potomci slavných žijí mezi námi, třetí díl. Ottovo nakladatelství, Praha 2002, s. 140

Pohřeb známého spisovatele měl proběhnout v utajení. Neobjevila se o něm jediná zmínka v masových médiích, krátké nekrology otiskl pouze Svět práce a Mladá fronta. Na Drdově pohřbu se 3. prosince 1970 přesto sešly zástupy lidí. „Všude lidstva moře. Mluví Karel Ptáčník a potom Miloslav Stehlík, Vlasta Chramostová recituje Halasovu báseň, ale není ji rozumět,“ popsal dění během obřadu Jaroslav Putík ve svých deníkových záznamech. Jaké známé tváře se ještě na dobříšském hřbitově ukázaly? „Kriegl a všichni tak řečení pravičáci, Drdova sestra abatyše, - a jediný, kdo nahlas sténal, byla zahradnice, která přitahovala pochopitelně všechny oči.“¹¹²

Maršíček k tomu ještě dodal, že Státní bezpečnost měla co dělat, aby celý pohřeb natočila a následně vyhodnotila.

¹¹¹ Maršíček, Vlastimil: Nezval, Seifert a ti druzí... Host, Brno 1999, s. 19

¹¹² Putík, Jaroslav: Odchod ze zámku. Nakladatelství Hynek, Praha 1998, s. 168

6. Tématický rozbor Drdovy novinářské činnosti

Nadějně začátky vystřídal dlouhodobý marasmus a většina Drdovy novinářské tvorby splynula v jednolité celek a dá se jen těžko rozlišit. Také vyjadřovací prostředky jeho článků v době po osvobození Československa do poloviny šedesátých let 20. století se příliš nezměnily ani nevyvíjely. Nebylo pochyb, že Drda měl přitom předpoklady pro daleko zajímavější rozvinutí svého vypravěčského talentu, než nakonec dokázal na stránkách tisku v průběhu čtyř desetiletí předvést.

Jeho styl se začal utvářet v předválečné poláckovské tradici. Soudničky, které psal do Lidových novin jsou také jedinou částí jeho žurnalistické tvorby, jež se dočkala opakované publikace po roce 1989. Ostatní texty zůstávají poplatné době a pro dnešního čtenáře už slouží spíš jako dokumenty podkreslující atmosféru doby.

V poválečné době zasadil do každého zpracovávaného tématu politický podtón, nejčastěji vyskytujícím se žánrem se v jeho podání stal politický komentář. Ovšem takový jaký odpovídal pravidlům socialistické žurnalistiky. Kritika do vlastních řad v nich neměla místo, negativa Drda sváděl nejčastěji na buržoazního nepřítele.

Se stejným nasazením, s jakým Drda komunistický režim dlouho opěvoval, od srpna 1968 začal dávat najevo rozhořčení z potlačení ideálů „pražského jara“. V této závěrečné etapě svojí žurnalistické činnosti si dokázal získat pozornost, jenže jeho náhlý příklon ke kriticky laděné a angažované žurnalistice rychle utnul represe ze strany nastupující normalizační moci a krátce potom i spisovatelova smrt.

6.1 Poláčekův nástupce při psaní soudniček

Drdův vypravěčský styl se dobře uplatnil na konci prvorepublikového období Lidových novin. Když výhradní autor soudniček Karel Poláček už nemohl docházet přímo ke krajskému soudu kvůli vzrůstající hladině fašistických nálad a hrozbě fyzického napadení. Požádal proto Drdu o spolupráci. Mladý spisovatel připravující svoji románovou prvotinu mu dodával do

redakce podklady, které pak Poláček zpracovával bez osobní účasti v soudní síni. Brzy však Poláček musel opustit redakci úplně a tehdejšímu šéfredaktorovi K. Z. Klímovi doporučil za svého nástupce v roli soudničkáře právě Drdu.

Drda stačil sepsat od dubna 1939 do konce prosince 1940 víc jak čtyři stovky zábavných kriminálních historek. Jeho syn Petr je potom shrnul v roce 1995 do svazku *Milostenky nemilostivé*. Do svého odchodu z redakce se Drda v roce 1942 věnoval pouze fejetonům a příspěvkům do kulturní rubriky.¹¹³

Mezi nejčastějšími tématy soudniček převažují „zločiny z lásky“ a vynalézavé podvody. Všechny je spojuje anekdotická forma a dokonale odpozorované poláčekovské vyjadřování.

Soudnička „Přijel k nám pan ředitel“ vyprávěla o muži, který se na vesnici vydával za bankovního ředitele „a vzbuzoval dojem, že tu teď nastanou lepší časy, které tu on, Eberhardt Bureš, ředitel, zavede.“ Místo toho ale od místního prodejce vylákal 17 tisíc losů se slibem, že díky svým stykům ví, který z nich bude výherní. Na oplátku mu dal do zástavy obálku s cennými papíry. „Na úřadu se ukázalo, že jsou to bezcenné prospekty bankovních firem. A tak nastal shon po panu řediteli Eberhardtovi Burešovi. Protože pak jsou četníci chytří jako četník, lapili jej velmi záhy a poslali na Pankrác k trestnímu soudu.“¹¹⁴

V další historce *Podivné hry lásky* zase popsal žárlivost manžela, který kvůli narůstající žárlivosti nejdřív svoji ženu postřelil a po propuštění z vězení ji i nadále pronásledoval. „Chodí mi pod okny a jak vyhlédnu, stiská prstem spoušť – já to už nevydržím. Nechtěla jsem chodit na policii, ale strachy už nemohu ani jíst, ani spát...“ stěžovala si manželka. „Obžalovaný se netváří nijak tragicky. Propadl smutku, teprve když uslyšel, že soud uznal jeho vinu a odsoudil ho pro zločin nebezpečného vyhrožování do těžkého žaláře na jeden rok.“¹¹⁵

Drda se držel poláčekovských zásad a pokračoval v jejich tradici – v soudničkách se

¹¹³ Drda, Jan: *Milostenky nemilostivé*. Ivo Železný, Praha 1995, s. 5

¹¹⁴ Drda, Jan: *Milostenky nemilostivé*. Ivo Železný, Praha 1995, s. 14

¹¹⁵ Drda, Jan: *Milostenky nemilostivé*. Ivo Železný, Praha 1995, s. 55

vyjadřoval stručně a psal je s humorným nadhledem, v posledním odstavci uzavřel každý příběh vždy vynesemím rozsudku.

6.2 Drdovo filmové zpravodajství a zachycení Norimberského procesu

Už jako čerstvý člen komunistické strany se Drda na stránkách nově založeného odborářského deníku *Práce* nejdřív uplatnil jako člen kulturní rubriky. V jeho člancích už pomalu začaly probleskovat náznaky jeho politické angažovanosti. Vše, co bylo sovětské, nekriticky vyzdvihoval, zmínky o západních mocnostech od něj však působily ještě mnohem smířlivěji než po únorovém převratu v roce 1948.

V ohlédnutí za zesnulým Franklinem D. Rooseveltem vykládal osm měsíců před převzetím moci komunisty Drda význam amerického prezidenta jako muže, „který uměl proti přání amerického kapitálu vyhrát tři presidentské kampaně za sebou, který proti izolacionistům přesvědčil americký národ, že proti fašismu se bojovat musí, i když ještě nestojí u samých bran vlastní země.“¹¹⁶

Ještě předtím dostal v prvním období v *Práci* na starosti zprávy ze světa filmu. Na začátku června 1945 tak mohl nadšeně referovat o první poválečné premiéře sovětského filmu ze života slavného vojevůdce Surovova a neopomenout, že „sovětská kinematografie oslavila svůj vstup do našich kin opravdu slavně a mohutně.“¹¹⁷

V obecnějším příspěvku o pár dní později kritizoval úroveň české kinematografie, na niž se sám jako scénárista Lucernafilmu aktivně podílel. „V ničem nemůžeme navázat na plytkou minulost, musíme především obrátit oči k filmu sovětskému,“¹¹⁸ vybízel Drda.

Zvláštní pozornost věnoval v období poválečné obnovy i takovému detailu, jakými byly názvy pražských kin. Při upozornění na snímek *V šest večer po válce* připomněl, že místo

¹¹⁶ Drda, Jan: Hlas Roosevelta. *Práce*, 13. 4. 1947, č. 87, s. 2

¹¹⁷ Drda, Jan: Slavnostní představení Surova. *Práce*, 2. 6. 1945, č. 23, s. 3

kina Adria ho bude uvádět kino Moskva. A v článku o prvním anglickém filmu San Emetrio na pražských plátcích přidal radu kinu Passage, „jemuž bychom doporučovali rychlou změnu jména, zdiskreditovaného v minulosti uváděním německých filmů.“¹¹⁹

V roce 1946 Drda změnil své zaměření. Vedením listu byl vyslán do Norimberku, odkud měl referovat o procesu s německými válečnými zločinci. Svě reportáže vydal hned v roce 1946 souborně pod názvem Listy z Norimberka.

I když před tribunálem stanuli pouze nejvyšší pohlaváři fašistického režimu, Drda vztáhl kolektivní vinu za válečné zločiny na všechny Němce. „Už ten, kdo by znova naučil Němce základům obecné logiky, udělal by pro tento vyšinutý, mravně i duševně nemocný národ kus práce. Neboť bez evropského myšlení nemohou Němci znova vstoupit do rodiny evropských národů, z níž se svou scestnou a zbesilou ideologií na dlouho sami vyloučili.“¹²⁰

Souzené německé vůdce popisoval jako sebevědomé stvůry, které se naoko snažily zamaskovat své zločiny předstíranou nevědomostí. Jakmile došlo na výslech svědků Hitlerovovu zástupci Hermannu Göringovi „nechtěně prokázali svému bývalému chleboďárci, že byl v přímém styku a spolupráci s gestapem, že se účastnil pronásledování židů a politických odpůrců, že byl jakýmsi nacistickým korunním princem.“¹²¹

Spolu s blížícím se koncem procesu vykresloval Drda souzené jako lidské trosky, na něž dolehla tíha jejich provinění. Maršál Ribbentrop podle něj „vykřikoval hystericky, zakrýval si oči, díval se zoufale na nástěnné hodiny, a úpěnlivě čekal, kdy předseda ohlásí pro dnešek konec.“¹²² Göring se zase při výslechu „začal neklidně vrtět a zaplétat se do vlastních výpovědí jako moucha do pavučiny.“¹²³

Děni v Norimberku Drda rozčlenil do osmnácti kapitol (pokračování). V úvodních dvou

¹¹⁸ Drda, Jan: Sovětský film – náš vzor. *Práce*, 6. 6. 1945, č. 26, s. 3

¹¹⁹ Drda, Jan: Film o prostém hrdinství mužů. *Práce*, 14. 6. 1945, č. 33, s. 3

¹²⁰ Drda, Jan: Listy z Norimberka. Nakladatel Alois Hynek, Praha 1946, s. 14

¹²¹ Drda, Jan: Listy z Norimberka. Nakladatel Alois Hynek, Praha 1946, s. 66

¹²² Drda, Jan: Listy z Norimberka. Nakladatel Alois Hynek, Praha 1946, s. 90

¹²³ Drda, Jan: Listy z Norimberka. Nakladatel Alois Hynek, Praha 1946, s. 66

poskytl čtenářům popis atmosféry a zázemí kongresu, ve zbývajících pak rozebíral konkrétní příklady zločinů u jednotlivých obžalovaných.

S konečnými verdikty projevil zpravodaj Práce v závěrečném příspěvku z Norimberku spokojenost. „Dvanáct šibenic, jimiž se končí norimberský proces, jistě vstoupí do moderních evropských a světových dějin s patřičným ohlasem. V Norimberku se opravdu trestá, trestá se i na hrdle, a můžeme tuto skutečnost připsat na stránku dějinných zisků lidstva.“¹²⁴

6.3 Šéfredaktorské úvodníky v Lidových (Svobodných) novinách

Drdův novinářský styl byl plný ostrých zlomů. Ten první zásadní přišel v únoru 1948 s jeho nástupem do funkce šéfredaktora Svobodných novin, které záhy získaly své původní pojmenování a jejich titul opět zněl Lidové noviny.

K fejetonům, soudničkám, ani filmové publicistice se Drda už nikdy nevrátil. Na dlouhá léta ovládl pouze dva žánry – tím prvním byl úvodník. Jednou týdně v nedělním vydání publikovaný útvar na titulní stránce představoval v Drdově podání často stereotypní pohled na společensko-politické dění na domácí i zahraniční scéně.

Úroveň Drdových článků charakterizoval Petr Hrubý v práci *Osudné iluze* jako „školní úlohy na dané téma, s úrovní generálních sekretářů, gratulujících si ke své bezvýznamnosti.“¹²⁵

Rychle ustupující prvky jeho vypravěčského lidového stylu zaznamenal také Jan Pilař, s nímž Drda spolupracoval v Lidových a později i Literárních novinách. „Do jeho lidové řeči vstupovaly věty z politické hantýrky, která si vyžadovala všechno uhlazené a růžové.“¹²⁶

K ostrým útokům vůči oponentům nastupující komunistické moci přecházel postupně, tak jak se postupně tříbila situace a ukazovalo se, kdo „je s námi a kdo je proti nám.“ Shovívavosti se od něj dočkali se po volbách v květnu 1948 i členové ostatních politických stran, kteří přistoupili na jednotnou komunisty diktovanou kandidátku Národní fronty. „Osvědčilo se, co

¹²⁴ Drda, Jan: *Listy z Norimberka*. Nakladatel Alois Hynek, Praha 1946, s. 92

¹²⁵ Hrubý, Petr: *Osudné iluze*. Nakladatelství Ježek, Rychnov nad Kněžnou 200, s. 168

jsme si řekli v únoru: dělící čára mezi silami reakce a silami pokroku nevedla mezi předúnorovými politickými stranami, nýbrž uvnitř těchto stran: kolik poctivých lidovců a národních socialistů, s jejichž vahou na své misce automaticky počítala reakce, uvědoměle se vyslovilo pro Národní frontu, pro pokrokový vývoj národa,¹²⁷ tvrdil Drda.

Pochvalu si od Drdy mohl přečíst i prezident Edvard Beneš za svou úlohu v kritických únorových dnech. „A prezident zůstal věren sám sobě i tomuto lidu, když letošního 25. února učinil své historické rozhodnutí, provázené hlubokým vniterným souhlasem celého národa,¹²⁸ vyzdvihl Benešův přínos při přijetí demise ministrů demokratických vlád.“

Na stránkách listu Svazu československých spisovatelů samozřejmě nemohly chybět ani ódy na Benešova nástupce v prezidentské funkci. „Pod jeho geniálním vedením se postavilo rolnictvo po bok dělnictvu, on vymezil inteligenci její pravé poslání v národní skladbě, postavil před ni nové tvořivé úkoly, on svolal do houfu celý pracující národ,¹²⁹ vyjmenoval Drda zásluhy Klementa Gottwalda.

Když už se pozice jednotlivých skupin v československém státu vyjasnily, začal Drda útočit na odpůrce nově nastoleného zřízení. První na řadě byl pochopitelně Ferdinand Peroutka a jeho pojetí žurnalistiky. „Rád jí charakterizoval výrokem, že kdyby prý o tom žurnalistika neřekla světu, tak se Titanic vlastně nepotopil. Rozuměj: tak by se nic nebylo stalo. V tom rádooby duchaplném výroku je celá pošetilost prodejné žurnalistiky. Myslela, že zastavuje běh světa, jestliže jej zamlčuje, myslela, že zabrání společenskému pokroku, nevezme-li jej na vědomí, nebo zamlží-li jej svými frázemi“¹³⁰

Nové interpretace se z Drdova pera dočkaly také okolnosti vzniku nezávislého Československa v říjnu 1918 jako pouhý mezistupeň před událostmi, které se odehrály o třicet let později. „Všichni politikové od agrárníků po sociální demokraty každou jiskřičku revolučního rozmachu, každý náznak toho, že by se 28. říjen mohl stát začátkem revoluce

¹²⁶ Pilař, Jan: Sluneční hodiny. Československý spisovatel, Praha 1989, s. 395

¹²⁷ Drda, Jan: Bílé lístky. Lidové noviny, 2. 6. 1948, č. 128, s. 1

¹²⁸ Drda, Jan: Dobrý génius lidu. Lidové noviny, 10. 6. 1948, č. 135, s. 1

¹²⁹ Drda, Jan: Sto let českého zápasu. Lidové noviny, 16. 6. 1948, č. 139, s. 1

opravdové, v níž by se nejen strhávaly orličky a vyměňovali firmy, ale která by mohla způsobit pád buržoasie a změnu celého řádu.“¹³¹

Častým motivem Drdových úvodníků se staly také světlé vyhlídky socialismu v budoucnosti, které si personifikoval hlavně s dětmi, z nichž „jsme v prvních úsecích naší cesty k socialismu dokázali sejmout břemeno mnoha hříchů světa starého.“¹³² Nebo mládeží vstupující do armády: „A dnes - jaká hrdost a štěstí! - vcházejí do bran naší lidové armády noví branci z řad naší krásné, pracovitě, sebevědomé, svobodné mládeže, aby naplnili své nejčestnější právo a nejvyšší povinnost občana lidově demokratické republiky a stali se strážci naší radostné výstavby socialismu i obránci světového míru a pokroku.“¹³³

Drda si v prvním roce po příchodu do Lidových novin vytýčil podobu, do které chtěl žurnalistiku v tiskovém orgánu Svazu československých spisovatelů přetvořit. „Je signálem (začátek pětiletky) k boji o takovou žurnalistiku, která by nepokulhávala za novou realitou, neseďela na jejím ocase, o žurnalistiku, která by nebyla markytávkou, prodávající se tu i onde, nebo planou vyvolávačkou jarmarečních sensací, či pokoutním advokátem, hájícím lotrasa sebevětšího, jen když zaplatí.“¹³⁴ Šlo o Drdovo pokřivené předsevzetí, jehož míru naplnění posuzovali komunisté a jejich odpůrci zcela odlišně. Bez diskuze zůstává skutečnost, že během jeho éry v Lidových novinách k radikální proměně skutečně došlo.

6.4 Komentátor a autor reportáží v Literárních novinách

Pevnou stranickou linii držel Drda ve svých příspěvcích také po přechodu na stránky Literárních novin. Stále byl využíván jako nejvhodnější autor úvodníků při významných výročích. Ačkoliv doba se měnila a v listu rostla názorová šířka, v Drdových textech není znát žádný myšlenkový, ani tvůrčí vývoj.

¹³⁰ Drda, Jan: Zbraň pravdy. Lidové noviny, 24. 10. 1948, č. 250, s. 1

¹³¹ Drda, Jan: Zbraň pravdy. Lidové noviny, 24. 10. 1948, č. 250, s. 1

¹³² Drda, Jan: Pionýrský šátek. Lidové noviny, 12. 2. 1950, č. 37, s. 1

¹³³ Drda, Jan: Včera, dnes a zítra. Lidové noviny, 1. 10. 1950, č. 231, s. 1

¹³⁴ Drda, Jan: Zbraň pravdy. Lidové noviny, 24. 10. 1948, č. 250, s. 1

V prvních dvou ročnících se v únorových číslech ujal připomenutí „velkého únorového vítězství pracujícího lidu.“ Výročí využil k útokům na oponenty komunistického režimu. Do tábora nepřátelské buržoazie, která se pokusila překazit podle jeho názoru dějinnou nutnost, na stránkách nového týdeníku zařadil pestrou směs. „Babický vrah, titovský hrdlořez i salonní pan Peroutka jsou všichni na jedněch drátcích, v jedněch principálských rukou. A hra, ve které vystupují, má pravý název: Vražedný útok proti lidstvu,“ rozohnil se, ale vzápětí s úlevou dodal: „A přece geniální jasnozřivost Klementa Gottwalda i tehdy uměla odhadnout a rozbít úmysly nepřítele.“¹³⁵

O rok později se opřel do exprezidenta Beneše, jehož postavení během únorových dní ještě o pět let předtím vnímal pozitivně. Nyní se domníval, „že sehrál roli zdánlivé objektivity, roli člověka, kterého politická krize zastihuje neinformovaného pět tak říkajíc v posteli, roli člověka, který je prý nad stranami a spory.“ Podle nového Drdova výkladu už ho stavěl do pozice spiklence s ministry demokratických stran, jež „přímo instruoval, jak mají své zločinné úmysly provést a dokonce na ně naléhal, aby vládní krizi vyvolali co možná nejdříve, protože cítil, jak čas pracuje proti nim.“ Na závěr si neodpustil zvolání: „Hle, jaká povedená reprisa té podlosti, kterou Beneš sehrál v mnichovské krizi, dává se budít a neodolatelně ovlivňovat kapitalistickými vyslanci,“¹³⁶ napsal o bývalém prezidentovi. Někteří čtenáři si mohli porovnat, jaký obrat v názoru na osobu Masarykova pokračovatele prodělal, když v roce 1948 hodnotil tu samou osobu ještě jako „dobrého génia lidu.“

Při svých revizích sahal později do starších událostí. Ve vzpomínkách s názvem Zvoní, zvoní zrady zvon, čí ruce ho rozhoupaly odsoudil dobrovolný ústup hitlerovskému Německu. „Kapitulace Československa nebyla nějakou osudovou nezbytností. Naše buržoazie, rozeznávajíc anglické a francouzské karty, nabyla přesvědčení, že kapitulace bude výhodná i pro její zájmy, a že především neohrozí její třídní panství. Na kratičkou dobu jít to vyšlo, dokud nacistický bumblíček nezačal požírat i je,“¹³⁷ vykresloval barvitě situaci, která předcházela vzniku protektorátu. K tomu přidal vlastní interpretaci smlouvy o neútočení, který mezi sebou uzavřeli Německo a Sovětský svaz. „Hitlerovi jeho šílený hazard vyšel. Z

¹³⁵ Drda, Jan: Vítězství února, vítězství míru. Literární noviny, 22. 2. 1952, č. 3, s. 1

¹³⁶ Drda, Jan: Vítězství. Literární noviny, 21. 2. 1953, č. 8, s. 1

¹³⁷ Drda, Jan: Zvoní, zvoní zrady zvon, čí ruce ho rozhoupaly? Literární noviny, 11. 10. 1958, s. 7

vážných protivníků v Evropě zbýval jen Sovětský svaz. Že se právě Sovětského svazu nejvíc bál, o tom svědčí i ta okolnost, jak si na agresi proti němu netroufl ihned.¹³⁸

Drda však v průběhu padesátých let rozšířil svůj žánrový záběr. Ke komentářům přibral roli reportéra - cestovatele, jenž nadšeně referoval o rostoucím pokrokovém uvědomění lidstva po celém světě. Svoji cestu do Chile a Brazílie z léta 1954 po návratu publikoval v říjnu 1954 na stránkách Literárních novin a nakonec reportáže shrnul do svazku pojmenovaném Horká půda.

Tyto jihoamerické země si tříčlenná delegace Svazu spisovatelů nevybrala náhodou. Do Chile vyrazila kvůli padesátinám básníka Pabla Nerudy, kterému tak oplácela tři roky starou návštěvu v Československu. Po popisu cesty přes Atlantik registroval Drda hned třídní nerovnosti v chilské společnosti. Posteskl si, že příjezd zaznamenal místní tisk s titulkem, že „přijeli tři komunističtí agenti z Československa.“¹³⁹

S Nerudou strávil dvacet dní a z Chile nakonec odlétal se zjištěním, že „také chilští pracující mají rádi své Chile a jsou na ně hrdí, i když tato jejich vlast žije dosud v neštěstí a oni sami v útisku a boji.“

Poté ještě pokračoval na návštěvu Brazílie. I tady se věnoval popisu chudoby nejnižších vrstev. „Chodí se naboso, ve strašných křampálech. Obchody přetřískané zbožím čekají na kupce jako kočka na myš.“¹⁴⁰ Při pohledu na Rio de Janeiro rozdělené na moderní čtvrt' s rostoucími mrakodrapy a rozsáhlými předměstskými slumy popsal svoji vizi budoucnosti „jaké krásné budeš město, až tví šoféři a stěhovači zahájí veliké stěhování lidu do krásných domů, které dnes zejí prázdnotou, až tví veselí dlaždiči a asfaltéři s vyhrnutými rukávy a karnevalovou písničkou na rtech prorazí novou cestu ke štěstí.“¹⁴¹

Sérii reportáží uzavřel portrétem lídra komunistické opozice Luíse Carlose Presese jako

¹³⁸ Drda, Jan: Zvoní, zvoní zrady zvon, čí ruce ho rozhoupaly? Literární noviny, 11. 10. 1958, s. 7

¹³⁹ Drda, Jan: Horká půda. Československý spisovatel, Praha 1955, s. 14

¹⁴⁰ Drda, Jan: Horká půda. Československý spisovatel, Praha 1955, s. 148

¹⁴¹ Drda, Jan: Horká půda. Československý spisovatel, Praha 1955, s. 185

„rytíře naděje, který bojoval proti tehdejšímu brazilskému prezidentovi Getúlio Vargasovi, jehož Drda naopak označil za „wallstreetského agenta.“¹⁴²

V dalekých krajinách Drda objevil novou zálibu. Kromě psaní začal doprovázet svoje texty také vlastními fotografiemi.

V recenzi Jaroslava Putíka si Drda za svoje cestovní reportáže vysloužil ocenění „literatury v každém směru bojující.“ V Drdově vykreslení třídních rozdílů dokázal Putík najít i rozpor, když se ptal, jak je možné, že na oslavu narozenin politicky pronásledovaného Nerudy poskytla režimem kontrolovaná univerzita v Santiagu de Chile svoji budovu.¹⁴³

6.5 Poslední texty pro Svět práce

Do publikace svých posledních článků na stránkách obnoveného odborářského týdeníku Svět práce se Drda pustil až po zveřejnění svého zásadního odsouzení vstupu vojsk Varšavské smlouvy v Rudém právu 28. srpna 1968, v němž převrátil smysl všech svých dosavadních výtvorů od poloviny čtyřicátých let.

K tomu ještě přidal zdrcující doznání pojmenované Hodina pravdy v posledním zvláštním vydání týdeníku Literární listy, který Svaz československých spisovatelů vydával jako nástupnický orgán po Literárních novinách. „Cítil jsem se řadu hodin jako v obludném snu. Bylo to pro mne nepředstavitelné, do posledního dne jsem přesvědčoval své děti, že se taková věc nemůže stát. Vraťte se domů! Pochopte svůj hrozný omyl!“¹⁴⁴

Do přípravy Světa práce se jeho šéfredaktor kvůli zdravotním problémům zapojil až s třítýdenním zpožděním poté, co vyšlo první číslo.

Ve svém prvním článku z 23. října 1968 se vracel k tématu, které v padesátých letech několikrát zpracoval – výročí vzniku Československa. Tentokrát ho pojal jako reminiscenci

¹⁴² Drda, Jan: Horká půda. Československý spisovatel, Praha 1955, s. 250

¹⁴³ Putík, Jaroslav: Bojovou publicistiku potřebujeme. Literární noviny, 14. 1. 1956, s. 5

všech etap vývoje státu, jimiž během života prošel. „Pochodoval jsem pod oběma prapory, pod rudým i pod červenomodrobílým, často pod oběma společně jako celé mé pokolení. Skláněl jsem se před rakví Masarykovou, i před rakví Gottwaldovou, mluvil jsem s Edvardem Benešem právě tak jako s Antonínem Zápotockým, na jehož lidskou a dělnickou noblesu jsem si navždy uchoval krásnou vzpomínku.“¹⁴⁵

Snad právě kvůli horšícímu zdraví přidával do svých textů zmínky o blížící se smrti. „Třebaže je mi nelehko, jsem hrdý na tuto malou a nepříliš šťastnou zem, kde jsem se narodil a kde hodlám i umřít,“¹⁴⁶ končil svůj první úvodník ve Světě práce.

Ten samý prvek použil při obhajobě směřování země před srpnovým vpádem sovětských vojsk. „Kdybych ani toto nesměl říci připadal bych si úplně bezprávný, a radši bych se viděl pod zemí.“ A co toužil Drda říci? „Chce někdo obnoviti to, co bylo před lednem? To by myslím narazil na ostrou nevůli lidu. Nebo se tu slovem "starý" označuje to, čemu my jsme na jaře 1968 s radostí říkali „nový“? Pak ovšem musím přiznat, že tento po pražsku „nový“, zkrátka dubčekovský kurs propagují nejen někteří (já spíš doufám, že všichni) členové vedení, ale taky drtivá většina řadových členů strany,“¹⁴⁷ ubezpečil čtenáře.

Poslední komentář k aktuálnímu dění si Drda schoval pro první listopadové číslo. „Pronikat k příčinám a důvodům, to je jedna z vlastností, které si tento nevelký a tisíciletým tlakem formovaný národ osvojil tak říkajíc až do morku kostí - a každý, kdo chce v Čechách vládnout, poroučet, nebo aspoň Čechy ovlivňovat a Čechům radit, by měl o tom vědět. Dogmata, ať už církevní, nebo jiná, nejsou v Čechách populární,“ přidal další narážku na nastupující normalizační nomenklaturu.

Poté se až do zbytku svého angažmá v listu odmlčel, jeho jméno se pravidelně objevovalo pouze v tiráži až do 8. října 1969.

¹⁴⁴ Drda, Jan: Hodina pravdy. Literární listy, 28. 8. 1968, s. 3

¹⁴⁵ Drda, Jan: Těch padesát let. Svět práce, 23. 10. 1968, č. 4, s. 1

¹⁴⁶ Drda, Jan: Těch padesát let. Svět práce, 23. 10. 1968, č. 4, s. 1

¹⁴⁷ Drda, Jan: Prosím o slovo. Svět práce, 30. 10. 1968, č. 5, s. 1

7. Závěr

Za svůj život Jan Drda ze sebe vytvořil jeden ze symbolů dogmatické socialistické žurnalistiky, aby pak na sklonku života ze sebe tuto nálepku rázně slepil. Podobným vývojem prošla jeho literární činnost, v níž se nejdříve etabloval jako jadrný vypravěč, zobrazující humorné stránky života, který se v poválečné době změnil v optimistický patetismus.¹⁴⁸ Po jeho smrti zůstaly na Drdův odkaz dva odlišné pohledy.

Drdovi kritici mu neodpustili záplavu článků, v nichž pomáhal posilovat dobu nástupu komunistické ideologie a následně pak atmosféru padesátých let. V novinářské činnosti mu dlouho scházela sebereflexe, která se náhle projevila až při událostech v roce 1968. Petr Hrubý rozdělil vládnoucímu režimu poplatné umělce, kteří se zapojili do mocenských struktur. Buď věřili, nebo předstírali, že věří v komunistickou pokrokovost a humanismus.¹⁴⁹ Drda zpočátku patřil do první skupiny. I spisovatelovi odpůrci se shodují, že jeho oddanost komunistickým ideálům byla upřímná a nešlo pouze o masku. „Jak by komunismus neměl pravdu a nebyl pravdou, když mu přinesl tolik štěstí?“¹⁵⁰ hledal vysvětlení Drdova jednání ve svých pamětech kritik Václav Černý.

Mírnějších soudů se Drda se dočkal od svých současníků, s nimiž sdílel podobný osud. „Byli jsme mladí, chyběla nám předválečná spolupráce s KSČ, chtěli jsme vědomě tvořit ideály,“¹⁵¹ shrnul motto Drdovy generace Jan Pilař. Brzy se ukázalo, že toto vnímání světa má vážné trhliny. „Víra je ctnost, která dovede přenášet hory přenášet, ale jsou chvíle nebo období, kdy je třeba také vědět,“¹⁵² označil úskalí Drdova pohledu na svět.

První vážný zásah do své politické integrity utrpěl na 2. sjezdu Svazu československých spisovatelů v roce 1956, během něhož musel přistoupit k sebekritice za přehmaty minulých let ačkoliv zůstal v širším vedení spisovatelské organizace, iniciativu v ní přebrali už jiní.

¹⁴⁸ Lexikon české literatury, díl první. Academia, Praha 1985, s. 598

¹⁴⁹ Hrubý, Petr: Osudné iluze. Nakladatelství Ježek, Rychnov nad Kněžnou 2000, s. 172

¹⁵⁰ Černý, Václav: Paměti III (1945 – 1972). Atlantis, Brno 1992.

¹⁵¹ Pilař, Jan: Sluneční hodiny. Československý spisovatel 1989, s. 392

¹⁵² Pilař, Jan: Sluneční hodiny. Československý spisovatel 1989, s. 392

V průběhu obrodného procesu zůstával Drda stranou, rázně vystoupil se svými odsuzujícími postoji k vpádu vojsk Varšavské smlouvy až v srpnu 1968. K přechodu do komunistické opozice měl daleko, vojenskou intervenci pokládal za omyl nikoliv svých osobních ideálů, ale intervenujících států. Sám v Literárních listech týden po začátku okupace dál tvrdil: „Jsem umělec! Jsem komunist!“¹⁵³

Za své postoje odcházel Drda ze světa sice zavržen stranou, jejíž ideály pomáhal v Československu prosadit, ale zase nenadále získal v řadách vznikající exilové opozice status morální autority, o níž se v předcházejících letech sám připravil. „Právě proto zůstane Jan Drda zapsán v srdcích našich lidí. Jako spisovatel a jako člověk,“¹⁵⁴ uzavřel jeho nekrolog časopis Listy, který sdružoval reformní komunisty v emigraci.

Kvůli tomuto prozření zůstává pohled na Drdovu roli rozporuplný. Drda odešel ze světa už ve věku 55 let. Bylo by zajímavé sledovat, jestli by ze svých postojů, které mu přinesly z oficiálních míst zavržení, během normalizačních let slevil, a jak by během tohoto období revidoval své komunistické přesvědčení, či ho nahradil jiným politickým názorem, kdyby jeho život pokračoval dál. Tuto nejzajímavější odpověď už Drda nabídnout nestačil.

¹⁵³ Drda, Jan: Hodina pravdy. Literární listy, 28. 8. 1968, s. 3

¹⁵⁴ Hrubý, Petr: Osudné iluze. Nakladatelství Ježek, Rychnov nad Kněžnou 2000, s. 171

ENGLISH SUMMARY

Jan Drda and his journalistic activity 1945 – 1970

This graduation theses is focused on personality of Jan Drda (1915 – 1970). He was known as a Czech prose writer and playwright, but also represented essential role in the cultured politics at the turn of the 1940s and 1950s. I concentrate only on his role in power structures and his activity in Czech papers and magazines.

Drda became after The Second World War member of the Communist Party of Czechoslovakia (KSČ). When communists took absolute monopoly on political power on February 1948, he led as Chairman the communist-controlled Union of Czechoslovak Writers and took over control over one of the most respected Czech daily papers *Lidové noviny* (People's Newspapers) and led them as editor in chief.

Subsequently he climbed up to high-ranking posts in the new power structures. Twelve years spent as a member of parliament, ten years as a member in Central Committee of communist party. In the beginning of the sixties he left positions and tried to vainly refresh his writers career.

Time of *Lidové noviny* ended in February 1952 due to indefensible economical situation. Its debts reached about 10 millions crowns, while amount of printed copies declined. Union of writers then continued publishing weekly paper *Literární noviny* (Literary Papers). Drda still contributed with his doctrinal editorials and ideological marked reports from his trips around the world.

Radical change of his position and opinion came after Soviet Union and other Warsaw Pact armies invaded the country. He refused occupation in emotive article. „Don't give them not even drop of water,“ he appealed to readers. Then he was submitted on black list. Shortly after he was fired from his last journalist job in *Svět práce* (The World of Labour), he died of heart attack in Dobříš.

PRAMENY A LITERATURA

Fond ministerstva informací a osvěty, Národní archiv, Praha.

Fond Svazu československých spisovatelů, Památník národního písemnictví, Praha – detašované pracoviště Staré Hrady.

Pozůstalost Jana Drdy, Památník národního písemnictví, Praha – detašované pracoviště Staré Hrady.

Lidové noviny, list Svazu československých spisovatelů (Syndikátu českých spisovatelů), roč. 56 – 60.

Literární noviny, týdeník pro kulturně politické a ekonomické otázky, roč. 1 - 9

Práce, deník Revolučního odborového hnutí, roč. 1 – 3.

Svět práce, týdeník Ústřední rady odborů, roč. 1.

Adam, Petr: Lidové noviny 1948 – 1952. Bakalářská práce na FSV UK. Vedoucí bakalářské práce Barbara Köpplová

Bauer, Michal: Ideologie a paměť. H a H, Jinočany 2003.

Černý, Václav: Paměti III (1945-1972). Atlantis, Brno 1992.

Dokoupil, Blahoslav: Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000. Host, Brno 2002.

Drda, Jan: Horká půda. Československý spisovatel, Praha 1955.

Drda, Jan: Listy z Norimberka. Nakladatel Alois Hynek, Praha 1946.

Filip, Václav: Potomci slavných žijí mezi námi, třetí díl. Ottovo nakladatelství, Praha 2002.

Hrubý, Petr: Osudné iluze. Nakladatelství Ježek, Rychnov nad Kněžnou 2000.

Jeřábek, Čestmír: V zajetí stalinismu. Barrister a Principál, Brno 2000.

- Jungmann, Milan: Literárky – můj osud. Atlantis, Brno 1999.
- Kaplan, Karel: Československo v letech 1948 – 1953. SPN, Praha 1991.
- Kaplan, Karel: Československo v letech 1967 – 1969. SPN, Praha 1993.
- Knapík, Jiří: Únor a kultura. Libri, Praha 2004.
- Knapík, Jiří: Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948 – 1953. Libri, Praha 2002.
- Knapík, Jiří: V zajetí moci. Libri, Praha 2006.
- Kosatík, Pavel: Ferdinand Peroutka – pozdější život (1938-1978). Paseka, Praha a Litomyšl 2000.
- Křivánková, A., Vartál, J.: Dějiny československé žurnalistiky IV. Novinář, Praha 1989.
- Kusák, Alexej: Kultura a politika v Československu 1945-1956, Torst, Praha 1998.
- Maršíček, Vlastimil: Nezval, Seifert a ti druzí... Host, Brno 1999.
- Lexikon české literatury, I. – III. díl. Academia, Praha 1985, 1993, 2000.
- Pernes, Jiří: Svět Lidových novin 1893-1993. Lidové noviny, Praha 1993.
- Peroutka, Ferdinand: Mluví k vám Ferdinand Peroutka, díl první. Argo, Praha 2003.
- Pilař, Jan: Sluneční hodiny. Československý spisovatel. Praha, 1989.
- Pilz, Jaroslav: Národní 9. Československý spisovatel, Praha 1969.
- Putík, Jaroslav: Odchod ze zámku. Nakladatelství Hynek, Praha 1998.

PŘÍLOHY

1. Fotografie Jana Drdy
2. Zápis z VII. Mimořádné schůze výboru Sdružení kulturních organizací ze dne 26. února 1948 (viz. kapitola 5.2.1)
3. Návrh na vydávání svazového časopisu pro mladé autory (viz. kapitola 5.3.2)

„Cítím se řadu hodin jako v obludném snu. Byl to nejstrašnější otřes mého života, rozvrácení jistot, jimž jsem věřil. Mé srdce jest rozbito, můj vnitřní svět je v troskách.“

Jan DRDA, srpen 1968

Z á p i s

VII. mimořádné schůze výboru Sdružení kulturních Organi-

sací a následující schůze akčního výboru SKO, konané

**v Praze dne 26. února 1947 o 15 hodině v místnostech
Národního klubu, P r a h a II., Příkopy č. 10.**

Přítomni za SKO: prof. Dr. V. Černý prof. V. Makovský
prof. Dr. Fr. Cída prof. Dr. Trávníček
prof. Dr. A. Pražák Rafael Kubelík,
prof. Jar. Fragner Václav Řezáč
prof. Dr. J. L. Fischer
Dr. J. Werstadt.

Přítomni za SN : Dr. Miloš Jiránek Jaroslav Rejzek
Zdeněk Jirotka J. Havlík,
Fr. Dokoupil.

**Přítomni za
akční výbor SKO:** prof. Dr. Trávníček prof. Fragner
prof. V. Makovský V. Řezáč
Lumír Čivrný F. Padřlík
F. Gross Pavel Štěpán
Eázvorka.

O 17. hodině se do schůze dostavil Jan Drda.

Omluveni : prof. Dr. Bělehrádek, Luděk Mandaus,
prof. Jaroslav Kvapil.

Předsedal : prof. Dr. Václav Černý, Václav Řezáč.

Schůze zahájena: 15.30 hod.

Schůze skončena: 18.15 hod.

Předsedající zahájil schůzi v 15.30 hodin. Za redakci Svob. novin se schůze účastnil p. red. J i r o t k a, dále za Brno předseda závodní rady p. H a v l í k, za akční výbor p. Frant. D o k o u p í l. Po dotazu předsedajícího odhlasováno, že není námitek proti účasti uvedených pánů.

Slovo uděleno Dr. M. J i r á n k o v i, který podal následující zprávu: Jsa především volán p. řed. Rossmanem do Orbisu k projednání otázky tisku, poukázal při dotyčných dotazech na to, že nemůže sám rozhodovati o vydavatelských otázkách vzhledem k tomu, že je komerčním ředitelem podniku. Na opětovné dotazy, zda souhlasí s jmenováním spisovatele Drdy šéfredaktorem Svobodných novin s tím, že v případě negativního vyjádření by noviny nevyšly, odpověděl, že nemůže sám o věci rozhodovat a navrhoval svolání schůze Sdružení kulturních organizací. Na podotknutí, že není doba pro dlouhé schůzování, vyjádřil se v tom smyslu, že, je-li

to přání předsednictva vlády, aby se stal šéfredaktorem spisovatel Jan Drda, chce toto přání respektovati, že toto rozhodnutí však nespadá do jeho resortu. Dohodnuto svolati v nejbližší době výbor SKO s členy pražskými a brněnskými. Docíleno kompromisního řešení v tom směru, že Svobodné noviny vyšly dva dny bez vedení šéfredaktora.

Podobné telefonické dotazy, týkající se souhlasu se šéfredaktorstvím Jana Drdy obdrželi páni prof. J. L. F i s c h e r / volán p. gen. řed. Rossmanem, kterému řekl stejně, že nemůže dát souhlas bez svolání výboru, prof. Č á d a / přes brněnský ZNV, jemuž oznámil, že - bude-li otázka projednána v plenu, zaujme kladné stanovisko, telefonicky však hlasovat nebude, což bylo respektováno, prof. T r á v n í č e k a M a k o v s k ý, kteří odpověděli kladně. Prof. Č e r n ý k tomu poznamenává, že byl přítomen telefonickému jednání prof. Čády s Dr. Jiránkem, že se přidal k jejich názoru a žádal svolání této schůze.

Prof. F i s c h e r zastupuje stanovisko, že Sdružení nese před veřejností odpovědnost za Svobodné noviny a že je třeba podle toho postupovati. Spisovatel Václav Ř e z á č, stejně jako prof. Fischer, prof. Trávníček a prof. Čáda byl žádán o vyslovení souhlasu, aby došlo ke změně v redakci.

Dr. W e r s t a d t poukazuje na důležitou okolnost, že v dřívějších Svobodných novinách je otištěna resoluce zaměstnanců Svobodných novin, aby novým šéfredaktorem se stal spisovatel Jan Drda. Pokládá tyto okolnosti za důležitou k doplnění referátu. Prof. Č e r n ý k tomu dodává, že podobný návrh členům nebyl doručen a žádá red. Jirotku, aby resoluci přečetl a prezentoval konečně jako návrh.

Red. J i r o t k a předčítá resoluci tohoto znění :

"Na celozávodním shromáždění zaměstnanců Svobodných novin v Praze ve středu 25. t.m. byla jednomyslně přijata tato resoluce : Zaměstnanci Svobodných novin po uvážení současné politické situace a v touze zachovat starou dobrou tradici Lidových Novin doporučují Sdružení kulturních organizací jako vydavatelstvu listu, aby funkcí šéfredaktora byl pověřen Jan Drda, jehož jméno je zárukou urovně a kontinuity všeho toho, co tomu listu vydobylo ono čestné místo, které v naší literatuře má."

Podeps. Závodní rada a Odborová organizace Svobodných novin.

Prof. Č e r n ý zahajuje debatu o tomto návrhu. Prof. F i s c h e r předpokládá, že nebude nikoho, kdož by nesohlasil, podotýká však, že by při rozhodnutí tak dalekosáhlém bylo žádoucí, aby designova-

ný šéfredaktor Drda ve středu Sdružení narýsoval své mínění, aby bylo zjištěno, nakolik se kryje či nekryje s tímto návrhem, i když lze předpokládati, že se krytí bude, kterýžto postup se mu zdá být jedině možným.

Dr. J i r á n e k k tomu podotýká, že spisovatel Jan Drda se účastní schůze až v 17 hod., jelikož považoval za správnou svou přítomnost až po debatě o své osobě. Prof. Č e r n ý poukazuje na takto vzniklou stížnou situaci, jelikož prof. Fischer žádá rozhodnutí po příchodu p. Drdy, kdežto Dr. Jiránek oznámil příchod jmenovaného v 17 hod. Prof. F i s c h e r nato dodává, že předpokládá sice souhlas členů, podotýká však rozdíl mezi zásadami usnesení a realizací. Václav Ř e z á č zastává názor, že o osobě šéfred. Drdy by mohlo být rozhodnuto ihned za jeho nepřítomnosti. Prof. T r á v n í ě k podotýká, že osoba šéfredaktora skýtá všechnu záruku a nepokládá za nutno mluvit se spis. Drdou o linii Svobodných novin, což považuje pro něho za urážlivé.

Řed. W e r s t a d t upozorňuje na dvě skutečnosti. 1/ Bylo řečeno, že podmínkou pro vycházení Svobodných novin je přijetí spisovatele Drdy za šéfredaktora. 2/ Pracovní kolektiv SN vyvodil z této situace důsledky. Tudiž se stává debata o šéfredaktorství Jana Drdy za těchto okolností bezpředmětnou, neboť možnost nedohody by mohla mít za následek situaci velmi nepřijemnou.

Prof. P r a ž á k zastupuje stejné stanovisko a názor, že pro tyto okolnosti nemůže organizace o této věci již rozhodovati sama. K tomu opakuje Dr. J i r á n e k průběh svého telefonického rozhovoru. Na dotaz, zda byla žádána změna ve vedení redakce či souhlas s nastoupením spisovatele Drdy, odpovídá Dr. Jiránek, že dotaz byl stylisován v té formě, zda akceptuje šéfredaktorství Jana Drdy s tím, že po negativním rozhodnutí by noviny nevyšly.

Prof. P r a ž á k navrhuje řešit otázku šéfredaktorství J. Drdy vzhledem k přání předsednictva vlády a zaměstnanců SN. Proto to bere na vědomí. Prof. T r á v n í ě k vyslovuje též svůj souhlas. Prof. Č á d a připomíná, že je výbor vázán smlouvou ustanovit sám šéfredaktora, kterého by Lidová tiskárna převzala do svých služeb. Prof. F i s c h e r navrhuje kompromisní řešení touto formulací: "... bere na vědomí usnesení vlády a ustanovuje ..." Dr. J i r á n e k navrhuje formulaci "... na přání vlády, ...".

Nato dává předsedající prof. Č e r n ý hlasovati. Návrh byl přijat většinou hlasů, jeden hlas byl proti.

Spis. Václav Ř e z á č bere na vědomí, že Sdružení kulturních organizací přijalo návrh na šéfredaktorství Jana Drdy a oznamuje, že se utvořil akční výbor, z něhož jsou přítomni páni Trávníček, Fragner, Makovský, Cívrný, Padrlík, Gross, Štěpán a Zázvorka.

žádá, aby se tito pánové zúčastnili schůze. Prof. Č e r n ý je vítá a předává V. Řezáčovi na jeho žádost předsednictví.

Spis. Ř e z á č seznamuje pány s dosavadním průběhem schůze. Poté uvádí, že Sdružení kulturních organizací neplnilo svůj program, že akční výbor nesohlasí s linií F. Peroutky a jeho články, což mělo také za následek jeho vyloučení ze Svazu novinářů a že tudíž není možno, aby SKO bylo vydavatelstvem Svobodných novin, pročež navrhuje jeho rozpuštění a převzetí Svobodných novin Syndikátem českých spisovatelů s tím, že budou sloužit celé kulturní obci. Žádá přítomné, aby toto rozhodnutí vzali na vědomí a otvírá debatu o formulaci rozpuštění Sdružení.

Prof. F i s c h e r protestuje proti kategorickému tvrzení souhlasu výboru. M. G r o s s žádá formulaci, že zodpovědnost padá na Sdružení kulturních organizací. Důvody, proč tomu tak bylo, jsou vedlejší. Uvádí, že pod rouškou SKO vycházely reakční noviny. Podotýká, že Umělecká beseda, kterou zastupuje, se necítí býti členem tohoto Sdružení, ačkoliv byla uvedena jako člen. Prof. F r a g n e r podotýká, že nelze paušalovat. Žádá, aby stanovisko bylo diferencováno. Práví, že sám před poslední schůzí znovu trval na tom, aby komisi za účasti Syndikátu českých spisovatelů byla určena linie listu, bohužel se tak však nestalo. Byla zde snaha regulovati tuto linii, avšak z důvodů organizačních nebo jiných k tomu nedošlo. Prof. F i s c h e r žádá formulaci znění "... přes určité pokusy se nepodařilo..." Prof. Č á d a připomíná, že SKO není dlouhodobé, ustavilo se ani ne před rokem. Při převzetí třeba mít na mysli, že Sdružení není pouze vydavatelstvem, ale že i druhá stránka jeho činnosti, vytčené stanovami, musí býti respektována. Prof. F i s c h e r podotýká, že směrodatné je rozhodnutí akčního výboru, nikoli ustanovení stanov Sdružení.

Po debatě o formulaci důvodů zrušení SKO dohodnuto na následujícím znění :

" přes četné a opakované pokusy mnohých členů výboru Sdružení kulturních organizací se nepodařilo uvést linii Svobodných novin v soulad se zásadami našich lidově demokratických řádů ."

Prof. W e r s t a d t namítá, že by bývalo bylo jednodušší postavit Sdružení před skutečnost volby akčního výboru ihned, ještě před konáním této schůze, na které již nezáleželo vzhledem ke kompetenci akčního výboru. Spis. Ř e z á č k tomu vysvětluje, že převzetí schůze akčním výborem ihned při zahájení nebylo možné jednak pro dodržení formy s lidského a společenského hlediska, jednak proto, že všichni členové akčního výboru nebyli ještě přítomni. Podotýká, že další účast na schůzi zůstává na vůli všech členů Sdružení.

Prof. P r a ž á k líčí situaci Svobodných novin po válce, kdy ještě vycházely v Brně a kdy by nebyly mohly vycházeti jako orgán Dr. Stránského. Líčí dále, jak byla utvořena tato organizace SKO. Prof. P í š c h e r žádá odůvodnění rušení, načež spis. R e z á č předčítá resoluci Syndikátu českých spisovatelů a oznamuje dále, že byl zastaven časopis Dnešek. Uvádí, že nová linie Svobodných novin, daných do rukou Syndikátu, musí sloužit všem složkám kultury, výtvarnictví, hudbě atd. a že musí být usilováno o to, aby se Svobodné noviny staly pravým listem kulturním. Akční výbor se domnívá, že orgánu tak přesně fungujícímu jako Syndikát, se podaří tento úkol splnit.

Prof. C á d a navrhuje, aby k likvidaci závazků byla zřízena paritní komise a výslovně upozorňuje, že SKO zaměstnává placenou sekretářku, vykonávající též službu účetní, která se velmi dobře osvědčila, což potvrzuje i red. Rejzek. Bude nutno tuto sílu zajistiti a navrhuje buď ji převzít do Svobodných novin v Brně nebo do budoucí odbočky SCS v Brně. Spis. Rezáč souhlasí s hmotným zajištěním sekretářky SKO a slibuje svým vlivem se o to postarati. V. Rezáč navrhuje sestavení komise ze dvou členů Syndikátu a členů Sdružení. Navržení prof. C á d a a prof. T r á v n í č e k. Oba souhlasí; členové komise ze Syndikátu budou oznámeni později.

Prof. C á d a vyslovuje přání, aby při převzetí Svobodných novin bylo dbáno toho, že jde o lidské osudy zaměstnanců Svobod. novin a jejich rodin. Podotýká, že Sdružení mělo v tom směru vždy nejlepší snahu. Dále prosí prof. C á d a prof. T r á v n í č e k a vyjádření k telegrafické zprávě, již právě obdržel, že brněnská odbočka Svazu českých novinářů vyloučila Jar. Rejzka, J. Nehnevajsu a Dr. Božese. Prof. T r á v n í č e k je touto zprávou překvapen, neboť, jak podotýká, za jeho rozhovoru s předsedou ZNV Píškem nebylo zmínky o vyloučení red. Rejzka a také v redakci byla věc vyřízena smírně a bez jakéhokoliv náznaku vyloučení. Také mu není nic známo, co by mohlo k takovému usnesení vésti. V. Rezáč žádá prof. T r á v n í č e k a o podání zprávy z Brna.

Red. R e j z e k k tomu poznamenává, že se v Brně zřejmě utvořil akční výbor brněnské odbočky na výzvu ústředního akčního výboru. Na objasněnou uvádí, že byl pozván ústředním akčním výborem v Brně k jednání za přítomnosti předsedy ZNV Píška a bezpeč. referenta Svitavského. Při tomto jednání byl před. Píšek pověřen dohledem na brněnský podnik, o vyloučení však nebylo jednáno. Naopak, byla mu projevena plná důvěra. Toto tvrzení dokládá také prof. T r á v n í č e k a dodává, že předseda Píšek k dohledu za nepřítomnosti red. Rejzka určil Dr. Buchnička.

Red. W e r s t a d t podotýká, že je možno, že ZNV vyřídil věc kladně, akční výbor však po stránce redakční negativně. Navrhuje, aby v této věci se spojil

akční výbor v Brně se Svazem novinářů za účelem objasnění. Spis. Řezáč navrhuje věc projednat po příchodu šéfredaktora Drdy za přítomnosti obou pánů. Podotýká, že je třeba tuto věc důkladně vyšetřit, nejde-li o omyl, také vzhledem k tomu, že red. Rejzek je osvobozený politický vězen. Předseda akčního výboru v B r n ě, p. D o k o u p i l podotýká, že jakožto komunista nemá naprosto žádných námitek proti jmenovanému, naopak vyslovuje mu plnou důvěru. V. Řezáč prosí prof. Trávníčka a p. Dokoupila o vyšetření této záležitosti, neboť se domnívá, že jde o omyl nebo o nedorozumění. Dále se táže, zda došlo se strany pražské redakce k posudku. Red. J i r o t k a odpovídá, že se o věci zatím sice hmluvalo, že však bude projednána ve čtvrtek večer. Na dotaz V. Řezáče, zda jde o věc opodstatněnou, odpovídá red. Jirotk a, že nemůže předbíhati jednání, že však myslí se vši rezervou, že ano. Poté byla v 16.45 hod. schůze přerušena do příchodu spisovatele Jana Drdy.

- - - - -

Schůze opět zahájena po 17. hod.

Václav Řezáč vítá spisovatele Drdu a informuje ho o průběhu schůze.

Šéfred. Jan Drda děkuje za důvěru. Práví, že neměl otižádnost státi se šéfredaktorem Svobodných novin, byl-li však vybrán, má otižádnost dělat Svobodné noviny tak, aby byly dobrým listem. Vyškolil se novinářsky v tomto listě, jehož dobré a slabé stránky dobře zná. Sledoval vývoj od r. 1945 - 1948. Uvedl 9. května noviny do pohybu spolu s redaktory Řezáčem, Smetáčkem, Sekerou a Krásou. Představoval si, že to budou noviny inteligence, které prohloubí, rozšíří a vytříbí poslání Lidových novin s ohledem na novou, výraznou linii státu lidově-demokratického. Když tehdy z novin odešel, stalo se tak proto, že měl dojem, že by list nemohl vypadat tak, jak by si byl přál, neboť si naprosto nepředstavoval, že bude patřit soukromníkovi, poněvadž si vůbec nepředstavoval, že by noviny mohly býti v rukou soukromníka. List byl 10. nebo 11. května na krátký čas zastaven proto, že to byly noviny jednotlivce. Přes to, že bylo zajištěno vycházení jednáním u Národního ústředního tělovýchovného výboru s tím, že by list vycházel za patronance tohoto svazu, nebyl tento návrh přijat a kolegové Dr. Stránského vyvolali list sdružení kulturních organizací. Jan Drda zde uvádí, jak se tato organizace doslova "dávala dohromady" a po 27 letech je vidno, že skutečně SKO raison d'être nemělo. Práví dále, že tehdy odešel z podniku a když se tam dnes vrátí, tedy proto, že chce navázat na představy, které tehdy měl a na linii tohoto listu a také, aby napravil tehdejší mladistvé chyby. Podotýká, že je komunista, že si však nepředstavuje dělat noviny komunistické. Nechce to on sám a nechce to jeho strana, která je dnes tak silná,

že nemá zapotřebí zakládati si nový tisk. "Viděli jsme nejlépe v těchto dnech", praví dále, "jakou sílu a autoritu má dnes v národě". Podotýká, že jemu osobně jde o významnější věc a naprosto ne o to, aby Lidovky se staly komunistickým orgánem. Chce jim dát onen směr, kterým jde vývoj našeho národa a vývoj inteligence. Nejde zde pouze o tvůrčí inteligenci, jde o inteligenci jakožto sociální zjev našeho národa, o venkovské učitele, úředníky atd. Má dojem, že dosavadní linie Svob. novin se dopustila jedné věci těžko odpustitelné tím, že celý tento usek našeho národního života desorientovala a to tím způsobem, že se jim snažila namluvit, že inteligence má zvláštní postavení a tím je oddělovala na všech stranách od lidu. Tak ku příkladu úvodník F. Peroutky "Svědectví tyranůvo" po jeho nastoupení na šéfredaktorství položil dělítko mezi inteligenci a lid a způsobil mnoho zla. "Byla to", praví Jan Drda, "taktika K.H. Franka, který se také snažil rozrazit lid od inteligence, která mu pro svou početní omezenost byla méně nebezpečná. Nepodcenuji inteligenci, která byla velmi statečná. Za okupace nebylo možno stát se mučedníkem jako Mistr Jan Hus. Inteligence nemohla otevřeně demonstrovat, kdežto dělnictvo mělo možnost sabotáže. Taktika K.H. Franka měla za úkol poštvat dělnictvo. Avšak dělnictvo a inteligence se nedala. A tuto svornost jsme hájili. V Peroutkových člancích to však byla jen inteligence, která se osvědčila a lid pokrčil rameny mezi řádky a v řádkách samých. Za okupace zpráva o zavírání naší inteligence běžela lavinovitě, ale když bylo odpraveno ve Waltrovce 50 lidí, poněvadž se pokusili o stávkou, nikdo se o tom nedověděl."

Šéfred. Drda praví dále, že mu jde o to dělat list, ve kterém by řekl inteligenci, že její místo není speciální, že je stejné jako je místo celého dělného národa, že je mezi lidem. Chce vésti inteligenci tak, aby pochopila, že neexistuje oddělení od dělníků, že jsme jeden národ a že není možno stát stranou. Inteligenci se nevede dobře, jako se dobře nevede dělníkům. Říci, že dělníci mají desetitisícové platy, jsou reakční řeči. "Ano, jsou mezi dělníky šmelináři", praví Jan Drda, "neříkám, že jsou andělé." Ale většina dělníků žije také za svízelných podmínek a nedělá kvůli tomu výtržnosti. A jestliže náměstek předsedy vlády Ant. Zápotocký prohlásil, že dvouletka bude splněna 28. října, tedy o dva měsíce dříve, je to velké slovo.

Jan Drda se nyní vrací k otázce Svob. novin, jejichž zahraniční rubriku považuje za velmi špatnou a jednostrannou. Podotýká, že bez rozdílu stran si musí každý uvědomiti, že můžeme dnes existovat jen ve spojení s Ruskem. Vzhledem k Německu nezbyvá nám, než dělat slovanskou politiku. "Když se ve Svob. novinách píše", praví dále, "kdo vlastně osvobodil Prahu a nejsou-li to legendy, tak to přestává vše. A když na otevřený dopis sovětských důstojníků v redakci bylo reagováno tak, že nejen tento dopis nebyl otištěn, ale místo toho uveřejněn článek jednoho redaktora, v němž jsou uváděny proti prohlášení

sovětských důstojníků argumenty s tím, že pisatel článku již dlouhou dobu sháněl materiál, tak není pro takový postup ani slov. Podívám-li se do Lidovek na zahraniční zpravodajství, jsou tam zprávy většinou signované UP nebo značky jiných agentur a co více, zprávy z SSSR jsou brány ze západní agentury. Choi", praví dále, "zprávy ruské z Ruska, jugoslávské z Jugoslaviie, polské z Polsk^a a anglické samozřejmě z Anglie."

Podotýká dále, že bude třeba zaměřit zahraniční politiku ve Svob. novinách v tom směru, aby pomohla konkrétnímu spojení, aby prohloubila kulturní spolupráci mezi národy a informovala o proudění mezi nimi. Za rozhovoru s p. Dimitrovem v Sofii, řekl tento velmi výstižně: "Rusko, to je hlava, to je předseda naší slovanské rodiny. Vy Češi jste stvořeni k tomu státí se sekretářem Slovanstva." "A tuto ulohu," podotýká, "chceme ve Svob. novinách provozovat. Považují to za poslání politické. Čestí spisovatelé znají málo bulharskou a téměř neznají jugoslávskou a literaturu jiných slovanských národů. My Češi můžeme přispěti svou národní kulturou do této vzájemné konfrontace, k tomuto vzájemnému poznávání hodnot."

Poté se dotazuje Jan Drda, zda prof. Bělehrádek, jehož článek ve Svob. novinách vzbudil velký rozruch, byl výborem pověřen jeho uveřejněním. Prof. F i s c h e r k tomu podotýká, že pověřen nebyl, že se však snad jako předseda cítil k tomu oprávněn, což se však vzhledem k jeho nepřítomnosti dá těžko projednávat. M. G r o s s e připomíná, že by se ve Svob. novinách, bude-li to unosné, mělo věnovat více místa výtvarnictví.

Šéfred. D r d a upozornuje, že ještě nezná složení redakčního kolektivu. Soudě podle denní kroniky, nemohl by si udělat dobrý usudek, neví však, jde-li o nevěli nebo rozháranost v redakčním personálu tím, že noviny patrně neměly tak pevného vedení, jako tomu bylo za šéfredaktorství E. Basse. Podotýká, že tam nepřichází s představou, že toho nebo onoho vyhodí. Bude se snažit instruovat, jako byl sám instruován E. Bassem, bude se snažit personál vychovat, ovšem nepůjde-li to, bude musí propouštět. Záludnost, zlý umysl rozhodně netrpí. Chce znovu získat kol. Rezáče a jiné, kteří tam pracovali dříve.

Poté spisovatel R e z á č informuje šéfred. Drdu o vyloučení ze Svazu novinářů red. Rejzka, red. Nehněvajsy a Dr. Bokese. Poukazuje na to, že je třeba tuto věc objasnit. Šéfred. D r d a žádá prof. Trávnička o vyšetření v Brně.

Poté se vrací k návrhu M. Grosse pokud se týká výtvarnictví.. Upozornuje, že chce vůbec podstatně oživit kulturní rubriku, kterou považuje za velmi slabou a praví, že bude třeba vybrat lidi, kteří by tuto rubriku citlivou rukou dirigovali. Nehodlá vést kultur. rubriku jednostranně. Nezáleží na tom, jakého je někdo přesvědčení, upozorňuje na slova gen.taj.KSC Slánského, záleží však na tom, je-li to smýšlení pokrokové a neseno novým pocitem, jímž je nesen celý národ. Sděluje dále, že si zajistil příděl papíru v Orbisuj. Dokonce je zajištěno, že nedělní Svob. noviny mohou být rozšířeny, takže bude dosti místa pro kul-

туру. "Chci docílit," praví, nebudu-li odvolán Vámi nebo jinými, aby nedělní kulturní rubrika měla 8 stran."

Prof. T r á v n í č e k děkuje spis. Drdovi za krásný projev, se kterým plně souhlasí. Připomíná, jak F. Peroutka za svého šéfredaktorství různými uskoky stále kryl svou činnost. K technické stránce poznamenává, že jsou v pražské redakci lidé schopní a neschopní a že jim chybělo jen vedení, pro které F. Peroutka nemá smysl a nijak se o to nasnažil. Schopným silám neukazoval cestu, nýbrž je svým příkladem zrazoval. Vrací se pak k případu red. Rejzka a uvádí, jak, oproti Praze, v brněnské redakci byly zprávy díky jeho úsilí a vlivu zpracovány a podotýká, že by jeho odchod znamenal pro noviny ztrátu.

K tomu šéfred. D r d a připomíná, že nezná brněnský star novin a ujišťuje, že proti red. Rejzkovi ničeho nemá, že dříve s ním dobře vycházel, nyní však s ním spojení neměl. Za akční výbor brněnských SN p. D o k o u p i l jako jeho předseda ocenuje práci red. Rejzka a vyslovuje naději, že prof. Trávníček se vynasnaží, aby ve věci nastalo jasno. K tomu šéfred. D r d a ještě jednou ujišťuje, že proti red. Rejzkovi nemá osobně žádných námitek, že se však bude řídit rozhodnutím akčního výboru. Poté praví, že by rád vrátil k názvu Lidové noviny, ovšem ne hned, neboť by se mohlo poukazovat na to, že zmizel název "Svobodné".

Prof. F i s c h e r vyslovuje svůj zásadní souhlas a přání, aby inteligence byla co nejučinněji přeorientována. Připomíná také, že Svobod. noviny kromě toho, že byly listem inteligence, byly jedinými nadstranickými novinami a proto podrobeny politické kritice a že zde byla nejvíce pocítována zcestnost F. Peroutky. Šéfred. D r d a k tomu praví, že právě v komunistické straně se provádí kritika velmi ostře. Nesmí to však být kritika, která by něco odmítala, aniž by ukazovala řešení. Podotýká, že chce tuto linii SN, která je linií jeho vlastního svědomí, zachovávat. Má v umyslu dělat list Národní fronty, ve které se opravdu sešli zástupci národa, neboť jsou tam zastoupeny všechny strany a obory. Chce dát novinám nadstranickou linii, aby se tak staly razitelem perspektivy našeho národa.

Prof. C á d a připomíná, že Lidové noviny vznikly původně na Moravě, kde byly nejlepším moravským listem. Odtud se rozšířily do Prahy, která tím získala hodnotný časopis. Obrací se proto u příležitosti převzetí Svobod. novin na Syndikát, aby bylo pamatováno toho, že na Moravě musí být zachován tento jediný dobrý list. Slo o to vytvořit list česko-moravský, který byl nyní ještě rozšířen na česko-moravsko-slovenský. Připomíná žádoucí dobrou spolupráci s Moravou a nutnost dobrého zpravodajství. Šéfred. D r d a ujišťuje, že se vynasnaží, aby proudění zpravodajství mezi Prahou a Brnem bylo

co nejživější. Pokud jde o úroveň, musí v tom směru jak pražská tak i brněnská redakce být obsazena dobrými pracovníky.

Dále bylo připomínáno, aby se kulturní zpravodajství obzvláště v mutacích neomezovalo na místní dění, nýbrž aby informovalo o hlavních událostech v celé republice.

Prof. T r á v n í ě k vyslovuje svou radost nad šéfredaktorstvím Jana D r d y a přeje mu k uskutečnění jeho krásných plánů mnoho zdaru.

Jelikož nebylo dalších připomínek, předsedající spisovatel Václav Rezáč schůzi ukončil a 18.15 hod.

V Praze dne 26. února 1948.

Stenograficky zapsala

M. Urbanová.

Návrh na vydávání svazového časopisu pro mladé autory

Periodicita :	12 čísel ročně
Formát časopisu:	175 x 250 mm
Hesah:	32 stran textu na středně jemném hlaz.papíru 4 strany obálky
Způsob tisku:	knihtisk
Tiskárna:	Orbis
Prodejní cena:	4 Kčs za výtisk /strátová kalkulace/
Náklad čísla:	3.000 výtisků
Spotřeba papíru:	
textová část:	středně jemný ilustrační 5.153-01 70 gr 1.348 k
obálka:	lževaprostý ilustrační 5.154-02 120 gr 408 k
Vydavatel:	Československý spisovatel

Vedoucím redaktorem je navržen spisovatel soudr.Jan Drda.

V redakci budou pracovat dva redaktori a jedna sekretářka. Vedle toho se počítá se třemi externisty na lektorské posudky.

Hlavním úkolem časopisu bude vyhledávat a soustřeďovat mladé nadšné spisovatele, kteří mají všechny předpoklady k tomu, aby pomohli v základních úkolech naší literatury, jak je položila před spisovatele naše strana a vláda. Časopis poskytne začínajícím autorům publikační možnosti, bude jejich práci hodnotit přímo na stránkách časopisů, bude vytvářet podmínky pro zdravou diskusi a pomáhat všemi způsoby v ideovém a uměleckém růstu mladých autorů.

Časopis je určen čtenářům hlavně z řad dělníků a studentů v inter-nátech a školách a má vedle aktivní spolupráce působit na jejich vztah k literatuře a umění. Časopis má sdružovat postupně vedle mladých autorů i ostatní nadané umělce a publikovat též práce mladých malířů a grafiků. Časopis se bude opírat o zkušenosti získané v Sovětském svazu a bude v pravidelném styku s podobnými časopisy ostatních lidově demokratických zemí.

Expedice bude prováděna ředitelovými novinovými službami.

Rozpočet nového časopisu

1/ Výrobní náklady			
za 1 číslo 4.870 Kčs, za celý ročník		58.440,-	Kčs
2/ Redakční náklady			
ved. red. Jan Dria	2.500 Kčs		
2 redaktori	3.600 Kčs		
sekretářka	1.400 Kčs		
	<u>7.500 Kčs</u>	90.000,-	"
národní pojištění		9.000,-	"
3 externisté à 500 Kčs měs.		18.000,-	"
3/ Honoráře za 1 číslo včetně graf. úpravy 3.500 Kčs		42.000,-	"
4/ Ostatní red. náklady			
pracovní cesty	12.000 Kčs		
zahr. styk	4.000 "		
kanc. náklady	4.000 "		
repres. náklady	3.600 "		
různé / lit., čas. /	8.000 "		
lokt. posudky	6.000 "		
red. rada	<u>2.600 "</u>	47.200,-	"
5/ Všeobecná vydav. režie		12.000,-	"
6/ Expediční poplatek FNS 20%		28.000,-	"
7/ Propagace a nábor		5.000,-	"
8/ Daň z obrátu		<u>4.400,-</u>	"
		<u>314.040,-</u>	Kčs

Přímky:

Při prodeji celého nákladu 3.000 výt., přičemž by
gratisy byly omezeny na počet 200 výt. od jednoho
čísla a při stanovení ceny 4 Kčs za 1 číslo
čílní tržby

Nekrytý schodek čílní

136.400,- Kčs

179.640,- Kčs

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX